

Tud-e repülni a lelőtt madár,
avagy a takarékszövetkezetek integrációja hazánkban

OTDK dolgozat

Jelige: KALICKA

TARTALOMJEGYZÉK

TÉMAMEGJELÖLÉS, HIPOTÉZISEK	4
1. A SZÖVETKEZETI HITELINTÉZETEK GENEZISE, SPECIFIKUMA ÉS AZ EGYES SZÖVETKEZETI BANKRENDSZEREK NEMZETKÖZI VONÁSAI	
1.1.A szövetkezeti hitelintézetek eredete	6
1.2.A szövetkezetek és a bankok elhatárolása.....	7
1.3.A német szövetkezeti bank.....	10
1.4.A holland rendszer – az egyik követendő példa (?)	11
1.5. A finn-modell – a másik követendő minta (?).....	12
2. A MAGYAR SZÖVETKEZETI HITELINTÉZETEK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETÉNEK FŐBB ÁLLOMÁSAI.	14
3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÁLTAL TÁMASZTOTT ELVÁRÁSOK.....	20
4. A HATÁLYOS MAGYAR SZABÁLYOZÁS MEGOLDÁSAI, ANOMÁLIÁI ÉS POZITÍVUMAI	
4.1.A takarékszövetkezetek beavatkozás előtti helyzete	23
4.2.A törvényjavaslat indokolása és a törvényi preambulum helytállósága.....	24
4.3.A „lövés” egyik dimenziója, avagy a „135-ös” meghozásának dinamikája.....	27
4.4. A „lövés” másik dimenziója, avagy a „135-ös” tartalmi vizsgálata	
4.4.1. A „bűvös háromszög” aspektusai	29
4.4.2. Szövetkezeti elvek érvényesülése	33
4.4.3. Szabályozási kérdések	35
4.4.4. Társadalompolitikai aspektus.....	37
ZÁRÓ GONDOLATOK.....	39
FORRÁSJEGYZÉK	42

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: A Schulze-Delitzsch és a Raiffeisen szövetkezeti modellek összevetése	7
2. táblázat: A bázeli és uniós követelmények összevetése.....	21
3. táblázat: Az európai uniós előírások rendszere	21
4. táblázat: Felügyeleti rendszerek típusai	22
5. táblázat: A takarékszövetkezetek integráció előtti állapotát bemutató SWOT-analízis ...	23
6. táblázat: A törvényi rendelkezések és a szövetkezeti elvek összevetése	32
7. táblázat: A 20/2014 AB határozat kérdései.....	36
8. táblázat: Érvek és ellenérvek az integráció tekintetében.....	39

TÉMAMEGJELÖLÉS, HIPOTÉZISEK

A takarékszövetkezet mint hitelintézet, Magyarországon a XIX. század óta a pénzügyi piac szerves és meghatározó része; a vidéki betét-hitel ellátás decidens kiszolgálója a mai napig.¹ Ezen több, mint másfél évszázados fennállás alatt, a változó pénzügyi - politikai - társadalmi változások ellenére döntő részben sikerült megőrizni a szektor specifikumát jelentő értékeket, elveket (ld.: önkormányzatiság, 1 tag - 1 szavazat, önálló üzletpolitika), amelyek megkülönböztették más pénzügyi intézményektől, kiváltképpen a bankoktól.

A takarékszövetkezetek integrációjának kutatási témaként való választását a 2013 nyarán elfogadott a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról szóló 2013. évi CXXXV. törvény elfogadása indukálta, mely a fent nevezett szektor esszenciális jegyeit *ex lege* megváltoztatva kívánja átalakítani azt. A reform alapja a hosszú távú működőképesség, a fogyasztóvédelem és a takarékszövetkezeti működésben lévő súlyos hiányosságokra való hivatkozás, valamint a piaci részesedés (jelenleg kb. 6%)² legalább 2-3-szorosára való növelése. Mindez nem jelent mást, mint a korábbi autonóm takarékszövetkezetek egyetlen (pontosabban kettő: a SZHISZ³ és a Takarékbank) központi irányítás alá szervezését.

Az átalakításhoz kapcsolódó közvéleményét leginkább a média formálhatta, mely meglehetősen kritikusan, a szövetkezeti rendszer halálát prognosztizálva („*piaci szereplők autonómiáját sutba dobó, a szövetkezeti hitelintézeteket birkákként közös akolba terelő integrációs kódex*”⁴) kommunikált a témában a nagyérdemű felé. Mint pénzügyi jogot hallgató és kedvelő diákban, felmerült bennem, hogy érdemes lenne szakmai(bb) szemmel, több oldalról megvizsgálni a fennálló szabályozási megoldást, esetleges hatásait. Ennek a vállalkozásnak a teljesítésére teszek kísérletet a dolgozat keretei között.

De hogyan kapcsolódik a lelőtt madár a takarékszövetkezetekhez? – merülhet fel teljes joggal a kérdés. A vizsgálódásom kezdeti szakában egy, a Kiss Gy. Kálmán tollából 2009-ben született publikáció⁵ került a kezembe, a következő kijelentéssel: „*a partikuláris szabadság édes madara messzire repült és leszállni azóta sem akar*”. Erre, a takarékszövetkezetek között

¹ Lezárás dátuma: 2014. november 3.

² <http://www.origo.hu/gazdasag/20130313-hoditasra-keszulnek-a-takarekszovetkezetek.html> (2014.07. 23.)

³ Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete

⁴ http://hvg.hu/hvgfriss/2014.06/201406_altender_a_takarekbankra_utba_esik_a_takare (2014. 07. 23.)

⁵ Kiss Gy. Kálmán: A szövetkezeti bank megteremtésének kísérlete Magyarországon, Műhelytanulmányok, 2009, 2. sz., 30. o.

meglévő differenciákra, esetlegesen túlzott autonómiára és az együttműködés hiányára tökéletesen rávilágító metaforára bennem mégis az az érzés fogalmazódott meg, - a fent nevezett törvény kógens rendelkezései nyomán - hogy ma sem leszállni akart ez a madár, hanem „*lelőtték*”. A lelövés alatt értem egyfelől a törvény meghozásának intenzitását, mely hasonlíthat egy lövés váratlanságához, másfelől pedig egy komplexebb kérdéskört. Utóbbi alatt értve azt, hogy egy, a rendszer megkülönböztető jegyétől való megfosztás - a madár esetén a repülés, a takarékok esetén pont az önálló, egyedi arculat - után képes e az tovább működni, ha igen, hogyan, vagy a helyzet még ennél is rosszabb, s a média meglátása volt helytálló, és esetlegesen nem is élte túl a lövést.

Erre a felvetésre való válasz(ok) megtalálása végett a törvény indokoltságát, rendelkezéseit, a szektorra gyakorolt következményeit kívánom vizsgálni az alábbi módszerekkel és eszközökkel:

- a) Megvizsgálom a nemzetközi takarékszövetkezeti modelleket, a jogösszehasonlító módszer segítségével, külön tekintettel azon nemzetek sajátosságaira, amelyeket mintául hívtak a jelen átalakítás esetén (német, holland, finn) (1. fejezet).
- b) Történeti módszerrel vizsgálom a korábbi magyar szövetkezeti szektor szabályozását, annak eredményességét, a konklúziók levonása érdekében. (2. fejezet).
- c) Bemutatom az európai uniós tagságunkból eredő kötelezettségeket (3. fejezet).
- d) Interdiszciplináris módszerrel (gazdasági, és jogi, társadalompolitikai szempontok) vizsgálom a jelenlegi szabályozás visszáságait (4. fejezet).

Bízom benne, hogy mire a dolgozat terjedelmi keretét kitöltöm, a fent összefoglalt pontok kifejtésével, kirajzolódik előttünk egy kép arról, hogy történt-e „lelövés” vagy a rendszerben kétségtelenül meglévő problémák, hiányosságok ténylegesen rászolgáltak ekkora beavatkozásra.

1.A SZÖVETKEZETI HITELINTÉZETEK GENEZISE, SPECIFIKUMA ÉS AZ EGYES SZÖVETKEZETI BANKRENDSZEREK NEMZETKÖZI VONÁSAI

1.1. A szövetkezeti hitelintézetek eredete

A szövetkezeti hitelintézetek a XVIII-XIX. század pénzügyi válságjelenségeire építő önszerveződő intézményként jelentek meg, melyek az elmúlt másfél évszázad alatt is sikerrel vették a történelem ciklikusságával együtt járó (gazdasági - politikai - társadalmi) kihívásokat. Azon oknál fogva, hogy ezen pénzügyi intézmény típus eredete, illetve az ebből eredő és következő jellemvonások a mai napig a szektor sajátosságaiként értelmezendők, melyek elhatárolják más pénzügyi szolgáltatóktól, szükségesnek tartom a rövid történeti ismertetést.

A fundamentumot jelentő hitel- és takarékszövetkezetek a XIX. századi Németországhoz köthetők, ahol az 1840-es évek válságaiban jelentkező, a városi lakosságot is érintő éhínség és tökeszegénység, valamint a bankok kis- és kisvállalkozóktól való elzárkózása, s az ezek együttes táptalaját jelentő uzsora leküzdésére irányuló törekvésként, Delitzsch kisváros polgármestere,⁶ Hermann Schulze megalapította az első kölcsönös hiteltársaságot, hozzájárulva a hitel- és takarékszövetkezetek *alulról építkező rendszerének* a kialakulásához. Az általa alapított Volksbank, a hitelező és adós egységét megvalósítva, az önsegélyezés „Selbsthilfe”⁷ szellemiségén nyugodva, demokratikus működés mellett biztosította a pénz körforgását.⁸

Másfelől pedig az előbbivel azonos időben, 1849-ben jött létre, a rurális területeken lévő űrt betöltő, a falusi emberek finanszírozását biztosító Friedrich Wilhelm Raiffeisen nevéhez köthető modell. Az Európa nagy részét - köztük a magyar hitelszövetkezeti modellt - meghatározó; az egész kis területre koncentrálódó, lokálisan, egymás bizalmának élvezésére alapuló közösségek, a kölcsönös ismeretségen alapuló „szomszédsági viszony” nevében lettek életre hívva. Megállapítható tehát, hogy itt is a személyegyesítő jegy a domináns, hasonlóan az előzőekhez.⁹

⁶ http://magyartakarek.blog.hu/2012/08/02/megoldas_az_europai_ehinsegre_a_takarekok_tortenete (2014. július 28.)

⁷ Réti Mária: Az szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről; Szövetkezés, 2012, 1-2. sz., 20. o.

⁸ Csák Csilla: Az integrált szövetkezeti hitelintézetek szervezeti és funkcionális megközelítése, PhD értekezés, Miskolc, 2010, 18-22. o.

⁹ Moizs Attila: Magyar szövetkezeti hitelintézetek szerepe az agrárfinanszírozásban, Gazdálkodás, 2013, 3. sz., 250-251. o.

Látható tehát, hogy azonos időben, két különböző megjelenési formája alakult ki a hitelszövetkezeteknek, az egyrészt az ipar (Schulze-Delitzsch) míg a másrészt a mezőgazdaság (Raiffeisen) igényeinek kielégítése céljából.

Az alábbi táblázatba foglalva kívánom szemléltetni az azonos elvekre építő modellek eltérő jegyeit.

1. táblázat

A Schulze-Delitzsch és a Raiffeisen szövetkezeti modellek összevetése

Vizsgálati szempontok	Schulze-Delitzsch modell	Raiffeisen modell
Szomszédsági viszony ¹⁰	lazább, nem épít rá annyira	„közös kötelék” a mozgató
Felelősség	jellemzően nem korlátlan	egyetemleges és korlátlan
Szervezet	nagy működési körzet, kiterjedt fiókhálózat	erősen decentralizált, kis taglétszámú, önálló egységek
Működés	bankszerű	egyszerűbb, olcsóbb
Külső tevékenység	változatos, nagyszámú üzletek a nem tagokkal	működés nem tagokra nem terjed ki
Saját tőke fontossága	növelése központi kérdés	kis összegű részjegyek
Egységes központ	nem mindenhol létesül	általában szükséges (lenne)
Szociális érzékenység	szociálisan nem érzékeny	erkölcsi célok is megjelennek, erős etikai alapok

Forrás: saját szerkesztés¹¹

Valószínűsítem, hogy a fentiekből is kitűnik a szövetkezeti pénzügyi intézetek *kettős jellege* (társadalmi szervezet és vállalati jelleg),¹² mely egyben az esszenciális elhatárolást is jelenti más pénzügyi tevékenységet végző szervezetektől. Pont ezen diádikus jelleg végett érzem szükségesnek röviden összevetni szövetkezeti és banki jegyeket.

1.2.A szövetkezetek és a bankok elhatárolása

Mit is értünk szövetkezet alatt? A szakirodalom a szövetkezetek fogalmát többféleképpen definiálja, röviden talán az alábbi módon foglalhatjuk össze: olyan, az anyagi helyzetük

¹⁰ Ezen „szomszédsági viszony” az a centrális tulajdonság, melynek a laza vagy erős volta egyben meghatározza a modellek további tulajdonságait, hiszen ha jól ismerik a szövetkezet tagjai egymást, magától értetődő módon könnyebben vállalnak korlátlan és egyetemleges felelősséget, viszont nem szívesen nyitnak szolgáltatásokat külső személyek felé, hiszen pont a bizalmi tényező hiányzik ilyen esetben.

¹¹ Csák [2010] i.m. 22-25. o. alapján

¹² Román Róbert: A szövetkezetek, mint a gazdaság jogalanyai, Periodica Oeconomica, Eger, 2009, 167. o.

javítása¹³ végett szerveződő - jogi személyiséggel rendelkező¹⁴ - személyegyesülés, ahol az öntevékenység szociális és kulturális célokat is megvalósít,¹⁵ s ezen autonóm közösség vezetése, irányítása demokratikus működés alatt áll. A szövetkezeteknek ezen eszme alatt több változata is kialakult, így például: termelő- és értékesítő szövetkezetek, lakásszövetkezetek, pénzügyi intézményként működő hitel- és takarékszövetkezetek. (A dolgozat további részében a szövetkezet fogalma alatt csak a szövetkezeti hitelintézeteket értem.)

A fenti fogalomból továbbá konzekvensen következtetni lehet azokra az elvekre, melyek a mai napig meghatározzák a szektor működésének alapjait, mind hazai, mind a nemzetközi szintén. Az elveket ezen fejezet keretében csak felsorolásszerűen ismertetném a szövetkezet fogalma kapcsán, s a tartalmuk tárgyalását a jelenleg hatályos magyar szabályozás visszasságai között részletezem, hogyan is érvényesülnek azok napjainkban. A szövetkezetekre vonatkozó elvek:¹⁶

- nyitott és önkéntes tagság,
- a tagok demokratikus irányítása,
- a tagok gazdasági részvétele,
- önrendelkezés és függetlenség,
- oktatás, képzés, tájékoztatás,
- társadalmi felelősség.

Mivel már a Schulze-Delitzsch modell is mutatott *banki jegyeket* így kétségtelen a tény, hogy a szövetkezeti hitelintézetek a fent felsorolt szövetkezeti elvek és jegyek mellett a bankokra vonatkozó attribútumok közül is magukon viselnek párat, melynek példájaként a banki gazdálkodás három fő célja említhető: a *biztonság, a jövedelmezőség és a fejlesztés*.¹⁷ Fokozottan hangsúlyozandó azonban, hogy az egyes jegyek közel sem azonos súllyal és fontossággal érvényesülnek a két típus esetében. A bankok első helyre a *profitmaximalizálást*, jövedelmezőséget helyezik, ezért is úgynevezett „*hitelaktív*” (136,8% hitelbetét mutató) intézményként működnek, míg a szövetkezeti elven alapuló szervezetek pedig a biztonságot jelölik meg fő értéként és „*betétaktív*” (53,4% a hitelbetét mutató) formában konzervatívabb

¹³ Fekete József (szerk.): A hazai szövetkezetek rögzös útja máig: hogyan tovább holnap?, Szövetkezés, 2010. 1-2. sz., 2010, 38. o.

¹⁴ 2013. évi V. törvény Polgári törvénykönyvről

¹⁵ A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (SZNSZ) által használatos fogalom alapján

¹⁶ SzNSZ által 1995-ben Manchesterben tett nyilatkozat elvei (is egyben)

¹⁷ Katz Dénes: Egy szövetkezeti hitelintézet kilátásai, fejlesztésének lehetőségei I. rész, Polvax, 1997, 2. sz., 41. o.

hitelkihelyezést folytatnak.¹⁸ További elkülönítő jegy, hogy amíg a szövetkezet esetében az elsődleges napi működést és ellenőrzését a tagok az „1 tag-1 szavazat” alapján meghozott alapszabály alapján végzik, addig a banknak a prudens működés biztosítása végett, nagyobb mértékben adja az állam által meghozott jogszabály a kereteit a hozzájárulás arányos szavazat mellett.¹⁹

Előre vetítve és kapcsolódva a dolgozat fő vizsgálati szempontjához, már itt fontos megjegyezni, hogy pont e banki jegyek (a profit-eredményesség, valamint az irányítás és az ellenőrzés kérdése) lesznek azok, amelyek miatt a 2013. évi CXXXV. törvény megszületett, amely alapján a szövetkezeti hitelintézeteket kvázi bankká kívánják alakítani, nem kis mértékben ütközve ezáltal a korábban megismert szövetkezeti elvekkel. Hiszen magától értetődő módon, *minél inkább banki jegyeket kezd mutatni egy rendszer, annál inkább vesznek ki a szövetkezeti jellemvonások.*

Azonban az eddigiek alapján megállapítható, a további vizsgálódás folyamatához igazodási pontként elmondható, hogy: a szövetkezeti hitelintézetek esetében az alulról építkezés és a spontán szerveződés erejét kihasználva egy olyan „*társadalmi kiegyenlítő erő*”,²⁰ egy közösség jön létre: ahol „*elsősorban tehát nem az üzleti haszonszerzés a cél, hanem a pénzügyi szolgáltató szervezet kiépítése és megbízható működtetése.*”²¹

Megjegyzendő továbbá, hogy Nyugat-Európában nem jellemző a nálunk jelenleg működő takarékszövetkezeti modell, mivel tendenciaszerűen a hitelszövetkezetre alapított szövetkezeti bankrendszerek alakultak ki.²² Mindehhez természetesen szervesen hozzátartozik az a tény, amit a 2. fejezetben ismerhetünk meg, hogy 1952-ig hazánkban is a rendszer hitelszövetkezeti alapon működött, az 1956-os újraindulástól azonban takaré- és nem hitelszövetkezetekről beszélhetünk. A fentiek alapján jogtörténeti szempontból és funkcionálisan mindenképp lehetséges a modellek összevetése.

A dolgozat további részében három állam szövetkezeti rendszerét kívánom bemutatni: a német modellt, mint eredő és mint hosszas közös tulajdonosi kapcsolat²³ okán, valamint a

¹⁸ http://www.portfolio.hu/vallalatok/tonkrement_egy_takarekszovetkezet_hogy_allnak_a_tobbiek.168111.html (2014. 09. 09.)

¹⁹ Kiss Gy. Kálmán [2009] i.m. 1-8. o.

²⁰ Moizs Attila – Szabó G. Gábor: A szövetkezeti hitelintézetek története, jelenlegi rendszere és sajátosságai Magyarországon; Hitelintézeti szemle, 2012, 1. sz., 67. o.

²¹ Laczó Ferenc: Szövetkezeti bankok működése piacgazdaságokban, Bankszemle, 1993, 6. sz., 45. o.

²² Csák [2010] i.m. 195. o.

²³ 1997 és 2013 között a német csúcsbank- a BVR-DG - kisebbségi tulajdonos volt a magyar csúcsbankban, Takarékbankban /ld bővebben: 2. fejezet/

holland és finn modelleket, hiszen a hatályos szabályozás indokolása ezen minták szerint kíván szabályozni.

1.3. A német szövetkezeti bank

A már megismert önszerveződési folyamat rövid időn belül jogszabályi keretek²⁴ között működhetett és terjedhetett el az ország egész területén. A német szövetkezeti szektor a XX. század első felében folyamatosan erősödött, a két világháború közötti időszakban pedig már a szakmai szervezetek is megjelentek; bár ekkor még külön egyesülete volt a Schultze-Delitsch-i elveket követő Volksbankoknak és az országos szinten nagyobb hálózattal rendelkező Raiffeisen-féle bankoknak. A 1960-as években ismerték fel azt, hogy - mivel ideológiai alapjuk és érdekeik közösek - egyesülve hatékonyabban tudnak érvényesülni a kereskedelmi bankok versenyében.²⁵ Az egyesülésre 1972-ben sor is került és ekkortól működik a berlini központú *Deutsche Genossenschafts- und Raiffeisenverband Verbund (DGRV)*, mint a szövetkezetek központi szövetsége. Feladatai közé tartozik javaslatok készítése a tagok számára a belső felépítéssel és adatfeldolgozással kapcsolatban, illetve a teljes szervezet képvisellete számviteli kérdésekben.²⁶

Meg kell továbbá említeni a *BVR (Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken)* nevű bankszövetséget, amely ellátja a tagszövetkezetek támogatását, képviselét és stratégiai partnerként segíti azokat.²⁷ Garanciaalapjának kezelője a *Sicherungseinrichtung*, amely a BVR által valamilyen szempontból problémásnak ítélt tagszövetkezeteknek nyújthat segítséget kölcsönnyújtással. Ezen túl, ha eme eszközt is sikertelennek észleli, személyi változtatásokat is elrendelhet az érintett szövetkezeti hitelintézetben, illetve tulajdonrészt vásárolhat benne, így biztosítva a problémák mihamarabbi elhárítását.²⁸ Ezen meglehetősen nagy beavatkozást jelentő eszközök 2013 óta a magyar intézményvédelmi szervet is megilletik.

A már nevezett *vegyes rendszerben* a helyi takarékszövetkezetek nagyon fontos szerepet játszanak az állami finanszírozási programok közvetítésében,²⁹ kiváltképp a kis- és középvállalkozások (kkv) esetében, mely jó példaként járhat hazánk előtt a most egyre

²⁴ 1871 és 1889-ben születtek törvények a szövetkezeti hitelintézetek szabályozására.

²⁵ Katz [I. rész] i.m. 42. o.

²⁶ <http://www.dgrv.de/en/aboutus.html> (2014. 08. 22.)

²⁷ <http://www.bvr.coop/index.htm> (2014. 08. 22.)

²⁸ Pulay Kristóf: Bemutatkozik az új integrációs szervezet, az SZHISZ. Takarékok – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2013, 5. sz., 18-19. o.

²⁹ Laczó i.m. 51. o.

nagyobb teret nyerő Növekedési Hitelprogram (NHP) szintén hasonló körnek szóló patronálása kapcsán.

Felügyelet tekintetében a német banktörvény mindössze annyit deklarál, hogy minden szövetkezeti bank köteles csatlakozni valamelyik ún. szövetséghez, melyek állami megbízással regionális szövetségeken (12 db) évente egy alkalommal, könyvvizsgálói díj fejében végzik tevékenységüket, a bankfelügyelet kontrollja mellett.³⁰

A korábbi, az állam által a szövetkezeti bankoknak nyújtott kedvezményeket a versenysemlegesség végett (is) megszüntették, ez azonban együtt járt azzal, hogy mindazon lehetőségeket megkapták, amiket a törvény a kereskedelmi bankoknak biztosít. Ebből kifolyólag viszont a minimum sajáttőke összegeként (5 millió €)³¹ az univerzális bankoknak előírtat tőkekövetelményt várja el a szövetkezeti bankoktól is.

Mindezek (széles tevékenységi kör, megfelelő integrációs szervezet és kiterjedt hálózat) ellenére azonban a német szövetkezeti bankrendszer a korábbi 25% körüli piaci részesedése 2009-re 18%-ra³² esett vissza, mely a válság hatására tovább mérséklődött (13%), tehát ezen, a szektorban prominens autoritással bíró német rendszer is komoly kihívások előtt áll.

1.4. A holland rendszer – az egyik követendő példa (?)

1896-ban - a német modellhez hasonlóan – a válság által generált és Raiffeisen elvek mentén szerveződő szövetkezetek³³ jelentették a mára már világviszonylatban is előkelő helyet elfoglaló rendszer origóját. A holland szövetkezetek organikus fejlődés révén univerzális szolgáltatóvá váltak, a nemzetközi szintén is megállva a helyüket, a világ első 50 bankja között helyet foglalva.³⁴ E tény jól exprimálja, hogy már milyen messze kerültünk a „szomszédsági kötelékre” építő Raiffeisen csíráktól.

Szervezeti rendszerét mára már egy piramis ábrával szimbolizálhatnánk, hiszen a csúcsbank irányítása e modellben a legnyilvánvalóbb,³⁵ mely a tagok 100%-os tulajdonában áll. Ez meghatározó különbség a jelenlegi magyar rendszerhez képest, annak ellenére, hogy szintén erős befolyású a magyar csúcsbank, pont a holland modell alapulvétele okán. Továbbá szintén

³⁰ Nagyné Vas Erzsébet: A magyarországi takarékszövetkezetek szabályozása, Bankszemle, 2000, 10. sz. 49. o.

³¹ Az uniós CRR-ben foglaltaknak megfelelően, annak ellenére, hogy szövetkezeti hitelintézet esetén a jogszabály lehetővé lesz 1 millió €-ig történő csökkentést.

³² Kiss Gy. Kálmán [2009] i.m. 19. o.

³³ Katz [I. rész] i.m. 43-44. o.

³⁴ Kiss Gy. Kálmán: A „vidék bankja” megteremtésének a dilemmái Magyarországon, Hitelintézeti szemle, 2009, 6. sz., 503-505. o.

³⁵ Nagyné i.m. 48. o.

ezen rendszerre jellemző a keresztgarancia-rendszer,³⁶ amit a „százharmincötös”³⁷ is a magáévá tett, valamint az, hogy a központ szolgálja ki azon igényeket, melyek biztosítására a helyi önálló egység nem képes. Az erősen centralizált jelleget demonstrálja továbbá, hogy a helyi bankok a központnál kötelesek elhelyezni a szerződésben meghatározott pénzeszközöket, aki ezért cserébe felelősséggel tartozik azok fizetőképességéért; mindamellet, hogy jogosítvánnyal rendelkezik a tagbankokra vonatkozó üzletpolitika, irányelvek meghatározására, illetve felügyeletére.³⁸

A jó néhány, hazánk által a fejlődés reményében átvett Rabobanki jegy közül, számomra a leghiányzóbb, a korábban itthon is ismert *működési terület korlátozása*, mely a holland rendszerben napjainkban is élő jellemvonás.³⁹ Ez két ok miatt is kíváncsú és üdvözlendő lenne: egyfelől elkerüli a területi átfedéseket, ezáltal azt, hogy a szövetkezetek egymásnak is versenyt generáljanak; másfelől pedig a gyökerekhez hasonló módon igyekszik biztosítani a helyi közösségek ismeretét.

1.5. A finn modell – egy másik minta (?)

A Finn-modell - az előző két variánshoz képest - meglehetősen marginális helyet foglal el a szövetkezetekkel foglalkozó kutatások területén.

Kialakulása ún.: felülről építkező modell, vagyis az eddigiekkel ellentétben itt először a központ került kialakításra, mely maga létrehozta létre az egyes helyi egységeket. 1902-ben létrehozták az OKO-t, vagyis a finn szövetkezetek központi bankját, amely az állam által nyújtott mezőgazdasági hiteleket biztosította a szövetkezeti egységeknek, emellett pedig felügyeleti, tanácsadási tevékenységet is végzett.⁴⁰

1920-tól egy fejlődési hullám vette kezdetét, melynek eredményeképpen országos lefedettség jött létre. 1945 és 1950 között (ismét) állami segítségnyújtás útján állt növekedési pályára a szektor a piaci részesedés terén, ahol sikerült 25%-ra erősíteni pozícióját.

1985-2010 között horizontális önszerveződések sorával próbálták a válságjelenségek tüneteit tompítani, majd 2007-ben mérföldkőként létrehoztak egy új ernyőbankot az OP-Pohjola Bankot, amely a korábbi fúziók után még erősebb integrálódást jelentett, azonban

³⁶ Papp Dániel: Rabobank, a holland szövetkezeti bank, Takaréék, A Takarékszövetkezeti Integráció Lapja, 2013, 4. sz., 52-54. o.

³⁷ „Százharmincötös” néven emlegeti a gyakorlat vizsgálódásom tárgyát, a 2013. évi CXXXV. törvényt

³⁸ Csák [2010] i.m. 171-174. o.

³⁹ Laczó i.m. 46. o.

⁴⁰ http://magyartakarek.blog.hu/2012/08/23/a_takarekok_tortenete_europaban_a_centralizalt_finn_modell (2014. 09.18.)

ehhez a szövetkezi pénzüzetek 15%-a nem csatlakozott. A kimaradó szövetkezetek egy lazább együttműködési formában maradtak, mivel - a magyar szabályozással ellentétben - itt az affiliáció nem volt kógens előírás.

A létrejövő OP-Pohjola csoport három fő célt fogalmazott meg:⁴¹

1. Növelni a szövetkezetek piaci részesedését.
2. A többi pénzüpiaci szereplővel szemben a lakosság által a leginkább előnyben részesített pénzügyi szereplőnek lenni.
3. A megnövekedett igényeknek megfelelő színvonalú és körű szolgáltatások nyújtása.

Megjegyzésként már itt elmondható, hogy ezen elvek módfelett ismerősek lehetnek, hiszen a hazai új integrációs törvényünk preambulumban és indokolásában (szinte teljesen) ezekkel azonos célok szerepelnek.

A bankcsoport, bár tudható, hogy nem régóta működik ezen formában, azonban egyelőre az eredményes működését jól mutatja, hogy a vállalati kölcsönök piacán a piaci részesedésük 2012 végén 21.5% volt, majd 2013-ban pedig már 22,1% amellyel így csak kis mértékben maradtak el a szövetkezeti szektor fénykorában, a '80-as évek végén mért adatoktól.⁴²

E fejezet szinopszisaként indokoltnak látok néhány észrevételt rögzíteni, melyet szem előtt kell tartanunk a „százharmincötös” vizsgálatokor. Ide tartozik az, hogy a megismert nemzetállami modellek koncepciója a saját részletszabályaikkal együtt alkotnak koherens egész rendszert,⁴³ s már most prognosztizálható, hogy néhány előnyösnek tartott eszköz vagy intézmény átvétele (pl.: közvetlen központi beavatkozás a helyi egységekbe; kötelező csatlakozás) önmagában nem lesz eredményes, továbbmenve pedig ezen kiragadott eszközök együttes hatása egyfelől ismeretlen, másfelől pedig egymásra gyakorolt hatásuk épp céljainkkal ellentétes lehet, így kiváltképp nem tartom dicséretesnek, amint az látni fogjuk, a szinte csak a helyi takarékszövetkezetek dependenciáját erősítő részletregulációk átvételét (ld.: közvetlen beavatkozás, kötelező csatlakozás, intézményvédelmi alap és keresztgarancia-rendszer együttes alkalmazása).

⁴¹ <https://www.pohjola.fi/pohjola/group/strategy-and-values?id=352000&srcpl=8&kielikoodi=en> (2014. 09. 18.)

⁴² <https://www.pohjola.fi/pohjola/group/business-lines?id=353000&srcpl=8&kielikoodi=en> (2014. 09. 18.)

⁴³ Természetesen a teljes és változtatás nélküli szabályozás átvétel sem elfogadható, hiszen az egyes államok gazdasági – politikai – jogi – társadalmi körülményei merőben eltérőek, melyek alapjait jelentik a rendszerek működtetéséhez, így azokat mindig az egyes nemzeti viszonyok és adottságok legnagyobb mértékű figyelembevételével kell meghatározni. [ld.: Kiss Gy. Kálmán: Takarékszövetkezetek Európában, Bankszemle, 2000, 10. sz., 36-38. o.]

2. A MAGYAR SZÖVETKEZETI HITELINTÉZETEK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETÉNEK FŐBB ÁLLOMÁSAI

„Okulni lehet a múltból;
a hibák megisméltése tévút;
az eltekintés lemondás.
Igazodás, jövő felé fordulás.”⁴⁴

E néhány rövid sor jól szintetizálja azon okokat, amiért indokoltnak tartom a magyar szövetkezeti hitelintézeti szektor rövid, közel azonos szempontok mentén történő vázlatos⁴⁵ ismertetését. Az összefoglaló kronologikus jellege mellett a hangsúlyt két jogszabályra helyezem kiváltképpen, egyrészt a 1898. évi XXIII. törvénycikkre,⁴⁶ másrészt pedig a 12.890/1947. számú Kormányrendeletre.⁴⁷ Ezek magyarázatául az szolgál, hogy az előbbi az a jogszabály, mely első alkalommal rendezte átfogóan a szövetkezeti szektort hazánkban, illetve egyben szabályozta is az az évben felállításra kerülő központi szerv működését (Országos Központi Hitelszövetkezet, továbbiakban: OKH). Az e törvénycikk hatálya alatt a szakirodalom szerint az egyik legeredményesebb, ha nem a legeredményesebb működést tudhatja maga mögött az ágazat.⁴⁸ A kormányrendelet pedig pont az ezt váltó szabályozás, mely a hatályos törvényünkhöz hasonlóan kógens módon írta elő a központi szervhez történő csatlakozást, így különösen tanácsos megnézni az akkori befolyás mértékét a működésre. Nem lehet figyelmen kívül hagyni továbbá a jelenlegit közvetlenül megelőző szabályokat sem, hiszen elméletileg ezek – vagy épp ezeknek a hiányosságai – váltották ki a gyors és radikális beavatkozás „kényszerűségét”.

A hitelszövetkezetek megjelenése a korábban bemutatott nemzetekhez hasonlóan itthon is a válság és a hiány „táptalajából” eredeztethető. Megjelenési formájában pedig az archetípusnak nevezhető német *Raiffeisen modell* jegyei dominálnak, hiszen a fejlődés útjaként az önszerveződésben rejlő erőt kívánták kiaknázni.⁴⁹ A történelem e szakában azonban az osztrák uralom okán erősen korlátozottak voltak a lehetőségek, így az első hitelszövetkezetek a nagyobb szabadságot élvező szászok által került megalapításra 1851-

⁴⁴ Fekete i.m. 9. o.

⁴⁵ A bemutatás a teljesség igénye nélkül történik, szerepe a hatályos szabályok értelmezéséhez való hozzájárulás, nem pedig a történeti/történelmi események részletesen bemutatása, így csak a jelenlegi integráció vonatkozásában releváns elemeket rögzítem a fejezetben. A korábbi jogszabályok elemzése a hatályos szabályozásra tekintettel összehasonlító módon történik.

⁴⁶ 1898. évi XXIII. törvénycikk *a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről* [elérhető: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6719>]

⁴⁷ 12.890/1947. sz. Kormányrendelet *a hitelszövetkezetekről és az Országos Szövetkezeti Hitelintézetéről* [megtalálható: Magyar Közlöny Rendeletek Tára, Budapest, 1947. november 19.; 262. sz.]; felhatalmazó jogszabálya a 1947. évi XI. törvénycikk

⁴⁸ Csák [2010] i.m.: 31. o.

⁴⁹ <http://www.magyardakarek.hu/tortenetunk> (2014. 09. 02.)

ben,⁵⁰ míg az első igazi agrárius szövetkezet a XVIII. század második felében gróf Károlyi Sándor nevéhez köthető. Mivel a gazdák a szabadságharcot követő jobbágyszabadítás hatásaként nagyobb hiteligénnyel bírtak, mint korábban bármikor, ez pedig elősegítette a szövetkezeti szektor országos szintű elterjedését hazánkban,⁵¹ melynek köszönhetően 1894-re megszerezte összesen 752 hitelszövetkezet működött, hozzávetőlegesen háromezer taggal.

Ekkorra érkezünk el a korábban már említett kardinális jogszabályhoz, a *1898. évi XXIII. törvénycikkhez*, illetve az OKH felállításához, melyből az állam jelentős mennyiségű tőkével és kedvezmények biztosításával vette ki a részét. Látható tehát, hogy a 2013. évi állami beavatkozás sem nevezhető új keletűnek. Elemi eltérés viszont, hogy az egyes tagszövetkezetek maguk határozzák meg *alapszabályukat*, amely kapcsán annyi a megkötés, hogy azt az OKH-nak jóvá kell hagynia.⁵² Az alapszabályra vonatkozó rendelkezés értelmében, rögzíteni kell benne, hogy a szövetkezet tevékenysége a tagsággal nem rendelkezőre nem terjed ki, valamint a működési területet is pontosan kell meghatározni, azon túlterjeszkedni nem lehet.⁵³

Maga a törvénycikk *az OKH-hoz való csatlakozást nem tette kötelezővé*, de a tagsági viszonzásos kedvezményt biztosított.⁵⁴ Az OKH a felügyelet és ellenőrzés jogkörével rendelkezett, mellyel leginkább instruál és uniformizál a tagok tekintetében, azonban a legerősebb közhatalmi jogosítványt, az utasítást, nem birtokolta a központi szerv.⁵⁵ Az állami felügyeletet pedig a törvényszék látta el.⁵⁶ Bár a maihoz hasonló módon az uniformizálás magába foglalja az egységes üzletpolitika OKH általi meghatározását, mivel azonban az alapszabály nem volt centrálisan meghatározva, így jelentősen nagyobb autonómia maradt a belépő tagok viszonylatában is. A tagok felelőssége pedig csak az alapítványi üzletrészeik erejéig terjedt, tehát az egyetemleges felelősséget a szabályozás nem ismerte. A sikeres működés egyik bizonyítékeként számszakilag nézve elmondható, hogy 1917-re közel 2500-ra gyarapodott a takarékszövetkezetek száma.⁵⁷

⁵⁰ Moizs – Szabó [2012] i.m. 67. o.

⁵¹ Chornitzer Péter – Álmosdi Péter: Felügyeleti füzetek, Állami Bankfelügyelet, Budapest, 1994, 8-11.o.

⁵² 1898. évi XXIII. törvénycikk 56.§

⁵³ 1898. évi XXIII. törvénycikk 7.§

⁵⁴ A törvénycikk 47.§-a pl.: adó-, bélyeg-, illetékmentesség meghatározott eljárások vonatkozásában

⁵⁵ 1898. évi XXIII. törvénycikk 57.§

⁵⁶ Csák Csák Csilla: A hitelszövetkezeti rendszerek történeti és elméleti alapvetései, Sectio Juridica et Politica, Miskolc 2004, 396. o.

⁵⁷ Csilléry Józsefné – Magyar László: A takarékszövetkezeti szektor működése, tapasztalatai a szükségszerű korszerűsítés tükrében, Magyar Nemzeti Bank műhelytanulmányok, Budapest, 1995, 6. o.

A 8600/1947. számú Kormányrendelet értelmében az OKH és az Országos Földintézet megszűnt, jogutódjuk az Országos Szövetkezeti Hitelintézet (továbbiakban: OSZH) lett, vagyis új központi intézmény került felállításra. Az OSZH azonban nem csak nevében jelentett novumot, hanem az eddig megismert felépítési és működési elveket is sértette, hiszen a korábbi felügyeleti jogkör helyett a hitelszövetkezetek felett *irányítási jogkörrel* rendelkezett. Ez a következőkben manifesztálódott: a „*hitelügyletekkel vagy ilyenekkel is foglalkozó szövetkezet – hitelszövetkezet – csak az OSZH tagjaként működhetik*”.⁵⁸ Megállapítható tehát, hogy a szóban forgó szabályozás e tekintetben azonos a hatályos szabályozási megoldással.⁵⁹ Alapszabályát a mai gyakorlatnak megfelelően ekkor is módosítani volt szükséges, melyet az OSZH hagyott jóvá. Következésképpen, noha az OSZH esetében nem kiutalt alapszabályt kellett megszavazni, de tartalmilag szintén központi meghatározás történt. A direkt befolyás eszköze volt ezenfelül a tagszövetkezet szerveiben való közvetett részvétel az igazgatóság és a felügyelőbizottság egy tagját az OSZH kijelölése alapján kell megválasztani,⁶⁰ valamint az OSZH - bár tagjait nem zárhatta ki - de a cégbíráshoz fordulva kérhette a hitelszövetkezet feloszlását, ha annak a működése nem felelt meg az OSZH alapszabályának vagy jogszabályi rendelkezésnek. E diszpozícióból is látszik a tagszövetkezetek kiszolgáltatott helyzete, melyet előidézett az OSZH alapszabályának változtatása, vagy akár – mint ahogy arra nem ritkán került sor - egy váratlanul, de annál gyorsabban kiadott rendeleti szabály megalkotása, melynek felkészülési idő híján nem tudtak eleget tenni. Ezen abúzus jellegű rendelkezés azonban majdnem hasonló módon lelhető fel a jelenleg hatályos szabályozásban, mivel a SZHISZ hasonló indokok alapján kizárhat tagjai sorából szövetkezeteket, ami ezáltal egyet jelent a további működés ellehetetlenülésével, hiszen csak SZHISZ tagként működhet a szövetkezeti hitelintézet. Kiemelendő azonban azon – a maihoz képest – liberálisnak tűnő szabály, hogy az OSZH engedélyével, a szövetkezet nem csak az OSZH-nál helyezhette el likvid vagyonát (50§ (2.) bek.), ezáltal az OSZH által biztosítottnál így akár jóval magasabb bankközi kamatra is szert tehetett. Végül, de nem utolsó sorban meg kell jegyezni, hogy – szintén szembetűnő hasonlóság a jelenlegi szabályozással, miszerint – a 12.890/1947. Kormányrendelet is kiterjedt a tágabb értelemben vett hitelszövetkezetekre azzal az eltéréssel, hogy nem *ex lege*

⁵⁸ 12.890/1947. számú Kormányrendelet, a hitelszövetkezetekről és az Országos Szövetkezeti Hitelintézetről 2§

⁵⁹ 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról 17/H § (1) bek.: „Szövetkezeti hitelintézet csak az Integrációs Szervezet tagjaként működhet és folyamatosan köteles teljesíteni a 3. § (2) bekezdéséből és az e törvényből fakadó egyéb kötelezettségeit is.”

⁶⁰ 8600/1947. számú Kormányrendelet 25 és 30.§

lettek a tagja, hanem kérni kellett a felvételüket. Meglátásom szerint elfogadhatóbb a kormányrendelet szabályozása, hiszen e szervezetek még előtte átalakulhattak más társasági formává, nem kellett a kilépés procedúráján végigmenni, ellentétben a hatályos szabályokkal. Mivel a jelenlegi szabályozás személyi hatálya ugyanis a törvényben meghatározott szövetkezeti hitelintézetekre, azaz a takarékszövetkezetekre, a hitelszövetkezetekre és a törvényben meghatározott olyan más hitelintézetekre terjed ki, amelyek a törvény hatálybalépését megelőzően *bármikor (!)* szövetkezeti formában működtek és szövetkezetből alakultak a törvény hatálybalépése előtt részvénytársasággá, de takarékszövetkezeti kötődésüket nem veszítették el, amit az is jelez, hogy továbbra is takarékszövetkezeti érdekvédelmi szervezet tagjaként működnek.

A szocializmus központosítása odáig ment, hogy 1952-ben a tevékenységi körének és vagyonának államosításával a hitelszövetkezeti rendszer *megszűnt hazánkban*,⁶¹ feladatainak ellátását teljes egészében a szintén ebben az évben létrehozott Országos Takarékpénztárra (továbbiakban: OTP) ruházta a jogalkotó.⁶² Az OTP produktivitása azonban messze elmaradt a hitelszövetkezetekétől, így 1956-ban újra engedélyezték a szervezetek működését,⁶³ de már *takarékszövetkezeti formában*.

Működési körük azonban 1971-ig⁶⁴ kizárólag azokra a településekre korlátozódott, ahol az OTP nem rendelkezett fiókkal. A takarékszövetkezetek az OTP-nek alárendelten működtek, mivel az OTP felügyeleti, ellenőrzési feladatokat is ellátott felettük,⁶⁵ amely pénzügyi szempontból és versenyjogilag is erős aggályokat ébreszt, hiszen ezáltal olyan szervezet gyakorolt felügyeletet és egyéb jogokat a takarékok felett, aki egyben piaci konkurensük is.⁶⁶ Mindemellett a tevékenységüket centrálisan határozták, önálló üzletpolitikával nem rendelkeztek, infrastrukturális ellátottságuk sem javult.⁶⁷ Ennek ellenére 1963-ra kiépült a mai takarékszövetkezeti rendszer közvetlen elődjének tekinthető hálózat, sőt újra permanens növekedést mutatott.⁶⁸

⁶¹ Katz [I. rész] i.m. 44. o.

⁶² Fekete (szerk.) [2010] i.m.: 28. o.

⁶³ 11/1956. (X. 5.) számú PM rendelet: a falusi takarékszövetkezetekről

⁶⁴ 29/1971. (VII. 23.) számú PM rendelet 1§ (2) bek. szüntette meg a földrajzi megkülönböztetést

⁶⁵ Csák [2010] i.m.: 36. o.

⁶⁶ Ez a következő fejezetben részletesebb vizsgálat tárgyát képezi a takarékszövetkezetek és az FHB viszonylatában.

⁶⁷ Csilléry – Magyar i.m.: 8. o.

⁶⁸ 1971-ben 388 takarékszövetkezet már 1143 kirendeltséget működtetett, a taglétszám pedig ismét elérte az 1942. évi 800 ezer főt (881 ezer fő, a teljes lakosság 20,6 százaléka)

A '80-as években a gazdaság liberalizálódásával párhuzamosan a takarékszövetkezetek is egyre több lehetőséget, kereskedelmi banki jogosítványokat is kaptak, melyre azonban sem szakmailag, sem technikailag nem voltak felkészülve. A kihívások sorát folytatta a kétszintű bankrendszer létrejötte (1987), majd a megváltozó jogi környezettel érkező új előírások, amikor is a *lex specialis derogat legi generali* elvét alkalmazva az 1992-es szövetkezeti törvény⁶⁹ szabályait kellett a „pénzintézetekről és pénzügyi tevékenységekről” szóló törvényben (1991. évi LXIX. törvény; továbbiakban: Pit.) foglalt eltérésekkel alkalmazniuk és ezeknek megfelelniük. Ezek mellett említhető meg az átalakuló gazdasági-társadalmi szerkezettel jelentkező új szükségletek kielégítésének problematikája is (pl.: a megjelenő magán cégek, kisvállalkozások tőkeigénye). Ez mind olyan tényező, mellyel a szektor - bár létrehozta saját központi bankját, a *Takarékbankot* a versenyképesség fokozása és tevékenységi kör bővítése végett; valamint érdekképviselői szervüket az Országos Takarékszövetkezeti Szövetséget (OTSZ)⁷⁰ - önmagában nem tudott megbirkózni, s elkerülhetetlenné tette az állami intervenciót, amely az 1992. és 1993. évi *bankkonszolidáció* útján ment végbe.

Sőt, a 2013-ban többször névumként fémjelzett integráció sem előzmény nélküli, hiszen az 1993. október 15-én aláírt *integrációs szerződés* alapján az akkori takarékok 94%-ának tagságával létrehozták intézményvédelmi alapjukat az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alapot (OTIVA). A kimaradó 20 takarékszövetkezet főleg 2 ok miatt⁷¹ nem társult, de létrehoztak egy a nevéből is következően (érdekvédelem) lazább integrációt, Takarékszövetkezetek Országos Érdekvédelmi Szövetsége (TÉSZ) néven, illetve intézményvédelmi alapjukat, a Takarékszövetkezetek Országos Intézményvédelmi Alapját (TAKIVA).

Megjegyezhető továbbá, hogy még a *kötelező integráció* gondolata sem ismeretlen, hiszen a Hpt-nek⁷² a 2002. december 31-ig hatályos 216.§ (1) bekezdése szerint minden szövetkezeti hitelintézet köteles lett volna csatlakozni - egy külön törvény hatályba lépését követő egy

⁶⁹ 1992. évi II. törvény a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatálybalépéséről és az átmeneti szabályokról

⁷⁰ <http://www.magyardakarek.hu/tortenetunk> (2014. 09. 02.)

⁷¹ Az egyik kör azt sérelmezte, hogy be kell építeni saját működési tervükbe az OTIVA által meghatározott ajánlásokat (tehát az OTIVA tagokra egyeztetett üzletpolitika és eljárási rend jellemző); a másik kör pedig a Takarékbanknál való kötelező forráselhelyezést sérelmezte, mely által nem biztosított a normál piaci kamat elérése, hiszen a Takarékbank nem írta alá az integrációs szerződést sem. Mindehhez pedig szervesen hozzátartozik az az implicit feltétel is, hogy a kívül maradt takarékok viszonylag stabil gazdasági háttérrel rendelkeztek, hiszen bár az integráció szerződés aláírása önkéntes volt, de egy gazdasági kényszer mégis érezhető mögötte, mivel csak az integráció tagjai lehettek alanyai a konszolidációs eljárásnak.

⁷² A jelenlegi hatályos szabályozást megelőző: Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény: 1996. évi CXII. törvény

éven belül, az abban meghatározott feltételeknek megfelelő - olyan integrációs szervezethez, „amelynek központi szerve biztosítja a csatlakozott intézmények ellenőrzését, illetőleg azonnali és folyamatos fizetőképességének fenntartását”. Ez a Hpt. szerinti külön törvény nem született meg, tehát az előírányzott kötelező integrációs tagság nem valósult meg, 2003. január 1-jével pedig az említett rendelkezés ki is került a Hpt.-ből.

Amit bár utolsóként, de nem marginális tárgykörként rögzítenék e fejezetben az az, amihez a szektor fennállása alatt talán az egyik reménységet fűzték, a *német tulajdonlás*, részesedés időszakát. A Takarékbankban az 1997-2013 közötti időintervallumban a *Deutsche Genossenschaftsbank* (DG Bank) kezdetben többségi (71,95%), majd 2004-től kisebbségi (37%) szereplőként volt jelen. A fent már bemutatott német sikerek fényében bíztak a piaci részesedés legalább megkészszerződésében, a szakértelem, tapasztalat, know-how átadásában, vagyis egy hazai szövetkezeti bank kiépítésében a német szponzoráció égisze alatt.⁷³ Az áttörő erejű, nemzetközi sikereket elérő német modellhez közelítő fejlődés azonban nem valósult meg.

A történeti rész konklúzióit a fejezet elején található idézetben keresztül érdemes meghatározni. „*Okulnunk*” kell a múlt hibáiból és látni, hogy a rendszer, bár szinte minden formában működőképes maradt - a világháborúkon át a szocializmus legsötétebb éveiben is -, a legeredményesebb időszaka egy viszonylag liberális szabályozás mellett valósult meg (1898. évi XXIII. törvénycikk alapján). Mindezt a mottó „*igazodva*” szaván keresztül, hiszen a változó világ körülményeihez kell kialakítani az optimális rendszert, úgy, hogy a felismert és tényekkel alátámasztott hibákat nem követjük el újra. Így például nem reméljük kizárólagosan a külső segítséget vagy épp nem vesszük el a szektor esszenciáját jelentő bizalmi viszony jelentőségét azzal, hogy megszüntetjük a területi elvet.⁷⁴

A beavatkozás megalapozottsága a jogtörténeti összehasonlító módszer segítségével igazolást nyert, hiszen látjuk, hogy a külföldön megvalósuló organikus fejlődés eredményeként, mára szilárdra váló szövetkezeti bankrendszer nálunk (eddig) nem alakult ki, így a jogszabályváltozás szükségessége a fejezet alapján indokolt. A hatályos szabályozás tartalmi rendelkezéseit, beavatkozásának mélységét és módszereit viszont nem lehet igazolni egyértelműen a fejezetben taglaltakra tekintettel.

⁷³ Kiss Gy. Kálmán [2009] i.m. 15. o.

⁷⁴ Az 1992-es szövetkezeti törvény megszüntette az alapszabályban kötelezően rögzítendő működési terület kötöttségét, melynek hátrányait az előző fejezetben feltártam.

3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÁLTAL TÁMASZTOTT ELVÁRÁSOK

Az elhúzódó gazdasági válság hatására (szinte) mindenhol erősödött az állami szerepvállalás, valamint maga az EU is létrehozott új intézményeket⁷⁵ a pénzpiacok stabil működéséhez való hozzájárulás érdekében. A fokozódó *intézményvédelem* követelménye szűk és tág értelemben is megjeleníthető.⁷⁶ A szűk értelemben vett intézményvédelem magát a biztonságos működést várja el, míg a tágabb fogalom az eredményes működés körét is felöleli. Az intézményvédelem bevett eszközei az ellenőrzés, felügyelet és irányítás. Az eddig is alkalmazott, de most növekvő mértékű *ellenőrzés* és *felügyelet*, mely felügyelet több (hatósági jellegű) jogkört biztosít az alá tartozó intézményekkel szemben, mint az ellenőrzés; valamint nőtt a piacgazdaság keretei között is értelmezhető irányítási eszköz gyakorisága is, mely operatív beavatkozást biztosít. Az irányításnak két szintje jeleníthető meg, egyik a fejezetben tárgyalásra kerülő közvetett, normatív mód, a másik pedig a közvetlen, direkt utasítás, melynek kisebb az alkalmazási köre - épp a nevezetett piacgazdasági szempontok miatt - viszont látni fogjuk a következő fejezetben, hogy hazánkban jelenleg ezen eszközt is alkalmazzák a takarékszövetkezetek vonatkozásában.

Az EU által támasztott követelmények csoportja a normatív szabályozók közé sorolható. A szabályozás egy előrehozott védelmet kíván biztosítani, magát a válsághelyzetet akarja megelőzni, azonban ha mégis kialakulna, akkor a cél a stresszhelyzetben való stabil működés megőrzése.⁷⁷ A tisztánlátás érdekében az alábbi táblázatban kerül sor a bázeli és az uniós elvárások elhatárolására.⁷⁸

⁷⁵ A makroprudenciális felügyeletet ellátó Európai Rendszerkockázati Testületet (ld.: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_general_framework/mi0068_en.htm) (2014. 09. 28.); *mikro szinten* pedig tevékenységszabályozás alapján került létrehozásra három intézmény: az Európai Bankhatóság, a Európai Biztosítási és Foglalkoztatói – nyugdíj + Felügyeleti Hatóság és az Európai Értékpapír-piaci Felügyeleti Hatóság.

⁷⁶ Csák Csilla: Állami szerepvállalás a takarékszövetkezetek integrációjában, Bragyova András (szerk.) Holló András hatvanadik születésnapjára, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2003, 99-100. o.

⁷⁷ Somogyi Virág - Trinh Tuan Linh: A Bázel III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon, Hitelintézeti Szemle, 2010, 5. sz., 397. o.

⁷⁸ Lentner Csaba (szerk.): Bankszabályozás – Pénzügyi fogyasztóvédelem, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013, 285-286. o.

2. táblázat

A bázeli és uniós követelmények összevetése

Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság által kidolgozott elvárások	Európai uniós előírások
csak a Bizottság tagjaira vonatkozik	minden tagállamnak betartandó
csak ajánlás, még a Bizottság tagjainak is	megjelenési formájától függően kötelező
csak nemzetközileg aktív hitelintézetekre javasolt alkalmazni	arányosság elvét ismeri, kb. 150 helyen enged eltérést
szavatolótőkét határozza meg → ellenállóság	Bázeltől vesz át, a kikényszeríthetőségért

Forrás: saját szerkesztés

A táblázatból látható, hogy megtévesztő lehet a médián kommunikált gyakorlat, miszerint „Bázel III”-nak való megfelelés végett kell (részben) beavatkozni a szövetkezeti rendszerbe, hiszen az közvetlenül nem kötelező, közvetett módon azonban valóban hazánkat is kötelezi, hiszen az uniós előírások nagyrészt az abban megfogalmazottakat építik be saját jogalkotási produktumaiba.

A következő táblázatok e jogalkotási termékeket mutatja be.

3. táblázat

Az európai uniós előírások rendszere

CRR (rendelet)	CRD (irányelv)
A Bázeli legfontosabb követelményeket rögzíti rendeleti formában, hogy közvetlenül végrehajtandó és kikényszeríthető legyen	Irányelvi formában a működést elősegítő szabályokat rendezi, mely a tagállami implementáció után (normál esetben) számon kérhető
- tőkekövetelmények - likviditásvizsgálat (30 napos intervallum) - tőkeáttételi ráta	- megerősített felügyelet (éves átfogó terv) - felügyeleti intézkedések (bírság bevezetése) - külső hitelminősítőkre támaszkodás ⁷⁹kerülése

Forrás: saját szerkesztés

Aminek pedig még szintén jelentősége van, az a *két felügyeleti modell*,⁸⁰ amit az Unió prezentál.

⁷⁹ A takarékszövetkezeti rendszer a „135-ös” által meg kívánt, a jogszabály hatálybalépésétől számított egy éven belül lezárandó átvilágítási tevékenységét mégis a törvényben foglaltak szerint nemzetközi auditor cégek végzik el.

⁸⁰ Lentner i.m. 406-407. o.

4. táblázat

Felügyeleti rendszerek típusai

„Compliance”	Kockázati alapú
jogszabályi előírásoknak való megfelelést vizsgál → ha „fölötte” van, nem jelez hibát	kockázati tényezők és kezelési rendszerük összhangban van-e (elvek megfelel-e)
általában csak a végső stádiumban mérhető a probléma, így itt a stabil működés nem garantált	folyamatosan jelzi hogyan alakul és esetleges nem kívánatos folyamatok korai stádiumban orvosolhatóak

Forrás: saját szerkesztés

A bemutatott felügyeleti rendszerre vonatkozó elvárásra tekintettel nem tartom szerencsésnek a szövetkezeti rendszer MNB felügyelete alóli kivonását, hiszen a kockázati alapú felügyelet megvalósításához a jegybank rendelkezik leginkább a szükséges ismeretekkel (integrált felügyeletről lévén szó).

Az EU által is kívánatosnak tartja a *fogyasztók* minél teljesebb *védelmét*, annak ellenére, hogy rávilágít arra, hogy az őket érő esetleges károknak három eredője mutatható ki. Felelősnek tekinti ebben a kormányokat, akik nem teremtik meg az optimális jogszabályi környezetet, a bankokat/pénzügyi intézményeket, akik visszaélnék az információs aszimmetriából eredő előnyükkel, ugyanakkor a fogyasztókat is hibásnak véli „pénzügyi kulturálatlanságuk” miatt.⁸¹ Ennek ellenére megköveteli, hogy a kormányoknak minél inkább lépjenek fel az információs aszimmetria okozta piaci kudarcból eredő hátrányok csökkentése végett. Meglátásom szerint e kudarcot tovább erősíti viszont a Kormány takarékszövetkezeti rendszerrel kapcsolatos kommunikációja (erről részletesebben ld. az 4.2. szerkezeti egységet), viszont pozitívként értékelem a fogyasztóvédelem tekintetében a SZHTKA⁸² létrehozása, mely az OBA által biztosított betéteken felüli megtakarítások védelmét látja el elsődlegesen, tehát összességében megerősödik a fizetéseképtelenség esetén való pénzhez jutás lehetősége.

⁸¹ Lentner i.m. 75. o.

⁸² Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja

4. A HATÁLYOS MAGYAR SZABÁLYOZÁS MEGOLDÁSAI, ANOMÁLIÁI ÉS POZITÍVUMAI

4.1. A takarékok beavatkozás előtti helyzete

A megelőző három fejezetet - az e részben tárgyalandó - hatályos szabályozás értelmezéséhez, megítéléséhez tartom szükségesnek. Így már szimultán előttünk vannak ugyanis a nemzetközi működés alternatívái, a korábbi hazai tapasztalatok, illetve a gyakorta hivatkozott és beavatkozásra részben okot adó nemzetközi és uniós előírások. Ahhoz azonban, hogy a bevezetőben felvillantott kérdésre - *hogyan is van a „madarunk”* - minél árnyaltabb képet tudjunk adni, egy SWOT-analízis segítségével szeretném a takarékszövetkezetek akkori állapotát jellemezni. Ezt elengedhetetlennek tartom ahhoz, hogy a törvényjavaslat⁸³ indoklásában szereplő érveket, indokokat helyesen interpretálhassuk, valamint az elfogadott törvény („százharmincötös”) preambulumban szereplő célok helytállósága, „elkerülhetetlensége” akceptálható legyen számunkra, vagy épp rávilágítsunk annak indokolatlan, esetlegesen káros voltaira.

5. táblázat

A takarékszövetkezetek integráció előtti állapotát bemutató SWOT-analízis

Erősség	Gyengeség
- az országos fiókhálózat 55%-t birtokolja⁸⁴ - a háztartási forint betétgyűjtésben 20%-os részesedés⁸⁵ - erős ügyfélhűség⁸⁶ - helyi önálló döntéshozatal, mely a helyzetekre való gyors reagálást biztosítja⁸⁷	- 5%-os piaci részesedés - kevésbé vagyonos réteg kiszolgálója (lásd: társadalompolitikai alpont alatt) - szűk termékkála - összefogó, erős központi intézmény hiánya
Lehetőség	Veszély
- 1100 településen csak a takarékszövetkezet van jelen - hitel-betétmutató 60% (további hitelezési lehetőség) - helyismeret / személyes kapcsolat (akár kkv-k tekintetében is)	- organikus szerveződés hiánya - bankok tőkeéhsége és agresszív marketing tevékenysége - urbanizáció (folyamatos) erősödése - területi elv hiánya (egymás konkurensei)

⁸³ T/11651. számú törvényjavaslat, mely a 2013. évi CXXXV. törvény alapját képezte (<http://www.parlament.hu/irom39/11651/11651.pdf>) (2014. 09.08.)

⁸⁴ Jelentés a pénzügyi stabilitásról 2013. november, www.mnb.hu (2014.09. 08.)

⁸⁵ http://figyelo.hu/cikkek/378402_demjan_sandor_a_takarekszovetkezetek_az_oroszgot_gyarapitjak (2014. 09. 08.)

⁸⁶ Bár főszabály szerint valóban a takarékszövetkezetek erősségei közé sorolható e jellemző, azonban párhuzamosan látnunk kell azt is, hogy azt is, hogy 1100 településen csak e pénzügyi intézmény van jelen, ennél fogva nincs is esetleges opció a váltásra.

⁸⁷ Amint az a lentebbiekben bemutatásra kerül, pont ez lesz az egyik legnagyobb mértékben sérülést elszenvedő szövetkezeti ismérv, annak ellenére, hogy okvetlen erősséggként határozandó meg, illetve szféraspecifikumként is értelmezendő egyszerre.

Úgy gondolom, hogy bármilyen változtatás előtt, kiváltképp, ha annak mértéke a jelen beavatkozáshoz hasonlatos, okvetlenül szükségeltetik egy ilyen elemzés, hiszen így tárhatóak fel azok a hiányosságok, melyek a változás során *kompenzálандóak*, valamint domborodnak ki az erősségek és kompetenciák, melyekre építeni lehet egy rendszer *stabilitását, unikumát*. Ezen mátrixba foglalt tulajdonságokat tehát érdemes szem előtt tartalmi az egyes konkrét pontok elemzésekor, hogy átlássuk, melyik jellemvonásra milyen eszköz került alkalmazásra, s - amennyiben már ilyen rövid idő után jelentkezik - milyen hatást, eredményt produkált.

4.2. A törvényjavaslat indokolása és a törvényi preambulum helytállósága

Jogsabályi előírás⁸⁸ és társadalmi elvárás, hogy a törvényjavaslatokat általános és részletes indokolással is el kell látni részint a változás szükségességének alátámasztására, részint pedig a hatásvizsgálatok eredményének előrevetítése céljából. Így volt ez a „135-ös” törvény esetében is, ahol a 2013. június 25-én előterjesztett *T-11651. számú törvényjavaslat*, majd maga a törvény preambuluma is több olyan okfejtést és argumentumot tartalmaz, mely a fentiekre tekintettel erős aggályokat ébreszthet. Az alábbiakban először a törvényjavaslat, majd a preambulum kerül értékelésre.

A törvényjavaslat *explicit* módon kijelenti, hogy a *holland és a finn szövetkezeti modellt* tekinti mintaként az átalakítás során.⁸⁹ Álláspontom szerint azonban ezáltal beleesett abba a dolgozat elején jelzett csapdába, hogy az egyes modelleket a koherens működési környezetből kiragadva, s csupán néhány elem átvételének szükségességére utalva (erős központi irányítás és utasítás Hollandia esetében; erős állami beavatkozás Finnország esetén) komoly hiba lehet a sikeres működés kulcsát dogmatizálni. Az erős holland központi jogkör ugyanis azért lehetséges és mindenkinek elfogadhatóbb, mert az a szövetkezetek 100%-os tulajdonában áll (a magyar megoldással ellentétben, ahol épp például egy konkurens – FHB Bank Zrt.⁹⁰ – is részes). Finnország esetében pedig az eltérő eredet marad figyelmen kívül, hiszen ott maga az állam állította fel a rendszert a XX. század második évében, valamint az a szintén nem kis relevanciával bíró meghatározás, hogy ott nem kötelező a központhoz való csatlakozás. Ezen kiegészítések nélkül lehetséges, hogy a tárgykörben laikus, de érdeklődő olvasóban vagy akár szövetkezeti tagban is, aki érdekelt az ágazat alakulásában téves kép rajzolódik ki a szektor szabályozási átalakításához fűzött elképzelésében.

⁸⁸ 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról 18.§

⁸⁹ T-11651 számú törvényjavaslat 32. o.

⁹⁰ http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/a_takarekbank_hetede lett az_fhb-e.202254.html (2014. 09. 08.)

Említésre méltó továbbá, az a meglátásom szerint, nem túl helytálló érv”rendszer”, mely pusztán azzal indokolja a központi intézményhez való *csatlakozás kötelező* voltát,⁹¹ hogy számos más szakterületen a tevékenység végzésének feltétele a kötelező szakmai kamarai tagság (például: orvos, ügyvéd, gyógyszerész, hegyközség stb). A felsorolt esetekben valóban az összes azonos tevékenységi kört végző számára kogencia a tagság. Ezzel ellentétben a szövetkezeti hitelintézetek a pénzügyi intézményeken belül alcsoporthoz képező hitelintézetek között alkotnak csak egy, a tevékenységet kifejtő kört. Vagyis nem minden hitelezési, kölcsönnyújtási tevékenységet végző hitelintézet számára kötelező a tagság. Ennek ellenére nem a kötelező tagság létjogosultsága vitatott, hiszen a központ hiányát a gyengeségek közé lehet besorolni, így annak léte elfogadható; az, hogy milyen tartalommal működik a központ, az a későbbiekben még vizsgálat tárgya lesz.

Ami még nagyobb disszonanciákat tár elénk, az a *törvényi preambulumban*. Már a nyitó mondat is több kiegészítést, korrekciót igényel a valós kép kirajzolódása érdekében. „*Szükséges a takarékszövetkezeti szektor átalakítása, mivel a szektor tőkeellátottsága alacsony, szervezettsége és szolgáltatási szintje nem megfelelő és félé, hogy jelenlegi formájában nem lesz hosszú távon működőképes.*” A SWOT-analízis alapján a szervezettség tárgyköre valóban nem tartozott az erősségek közé, azonban kijelenthető, hogy önmagában ez nem indokolta a jelenlegi beavatkozás mélységét. Ami azonban nagyobb probléma és a szektor biztonságát⁹² is veszélyeztető módon hathat, az a megfélemlítő látszat keltése, miszerint a fennálló működési formában már a működésképtelenség fenyegeti. Ennek ellenbizonyítása kiváltképp egyszerű, hiszen a PSZÁF által készített kockázati jelentések⁹³ a rendszer stabilitását rögzítik (ld.: nyereséges és emelkedő mérlegfőkönyv-összegek). Sőt, ami még inkább rácsfol a kijelentésre az az, hogy törvény elfogadás előtt egy hónappal szintén a PSZÁF, a saját útmutatója alapján öt kategóriába sorolja az intézményvédelmi alapok biztonságosságát és az OTIVA-t (mely a takarékok nagy százalékát magába foglalta) a legbiztonságosabb kategóriába tartozóként értékelte.⁹⁴ Ezekből feltehetően jól érezhető, hogy szerencsére a pénzpiac eme területe nem volt a leírtaknak megfelelő kedvezőtlen helyzetben. A valóságot lényegesen rosszabb színben feltüntető törvénytárgyalás által a jogok elvonása

⁹¹ T-11651 számú törvényjavaslat 34. o.

⁹² A bizonytalanság szervezeti szinten (információs aszimmetria a központ és tagok között) és az ügyfelekhez fűződő viszonyban (bizalmatlanság → bankváltás vagy domonó-ely) is súlyos károkkal járhat a pénzpiacok világában, így ennek veszélyeit külön pont alatt tárgyalom. (ld.: 4.3. szervezeti egység alatt)

⁹³ Valamennyi kockázati jelentésben a takarékszövetkezetek, ha nem is exponenciálisan fejlődő voltát, de a bankokkal ellentétben a gazdasági válság hatására is stabil képet mutató helyzetét rögzíti. Erről ld.: http://felugyelet.mnb.hu/bal_menu/jelentesek_statistikak/tovabbi_jelentesek (2014. 09. 09.)

⁹⁴ Takarékok – A Takarékszövetkezeti Integrációk lapja, 2013, 4. sz., 14. o.

indokolhatóbb(nak tűnik), az a válságkezelés kényszerű velejárójaként jelenhetik meg. Nyomatékosan leszögezem azonban, hogy ez az ellenvetés közel sem azt jelenti, hogy a takarékszövetkezeti rendszer hiba nélkül működött (hiszen nagy számban történtek csődök is példának okán)⁹⁵ és azt sem, hogy nincs szükség beavatkozásra, hiszen már SWOT-analízisben meghatározott gyengeségek és kockázatok is indokolhatják azt. A bevezetőbeli hipotézis igazolása tehát tovább keresendő, hiszen a beavatkozás továbbra is indokoltnak mutatkozik, még ha az alapul szolgáló érvek kétségesnek is nevezhetők.

A *jogalkotó célja*, hogy a hazai takarékszövetkezeti rendszer olcsóbb és versenyképesebb legyen,⁹⁶ mindezt úgy, hogy közben a piaci részesedését 5 éven belül kétszeresére-háromszorosára növelni kívánja.⁹⁷ Természetesen a versenyképesség növelése involválhatja a piaci részesedés emelkedését, ami a jelenlegi 5%-os részesedés mellett kívánatos célként fogalmazható meg. Azonban magától értetődő dolog, hogy minél inkább a versenyképességre helyeződik a hangsúly, hogy képes legyen a bankokkal lépést tartani, egyre inkább a banki jegyek fognak dominálni, amivel fordított arányban csökken a szövetkezeti jelleg, sőt „*egy bizonyos mérték felett meg is szűnik szövetkezet lenni.*”⁹⁸ Ez gazdaságilag indokolható és elfogadható magyarázat, ami azonban paradigmaváltást jelent a korábbi szociálisan is érzékeny és a szövetkezeti elveket őrző magyar „takarékkultúrához” képest. (Erről még ld.: 4.4. szerkezeti egység).

Az általános törvényi értékelés keretében vizsgálható még, egyfelől az *Unió által támasztott követelményeknek* való megfelelés kényszere, melyet szintén többször kiemelték a beavatkozás egyik okaként.⁹⁹ Ez az előző fejezetben már elemzés tárgyát képezte.

Másfelől pedig a szintén erős társadalmi és szakmai visszhangot kiváltó „*közérdekre való hivatkozás*” említhető, mely szerint a beavatkozás nemzetstratégiai kérdés, így az állam szinte bármilyen jogszerű(nek tűnő) eszköz alkalmazását elfogadhatónak minősíti a szektorral szemben. Kétségesnek tartom, hogy egy, az állampolgárok magánjogi szerződése alapján létrehozott szerveződés, illetve az ezen intézmények által szintén magánjogi úton rendezett viszonyok (pl.: előbbi esetben tagság; utóbbi esetben: integrációs szerződés) mi módon

⁹⁵ http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/felbolydult_az_elet_a_takarekszovetkezet_bedolese_nyoman.168142.html (2014.09.09.)

⁹⁶ <http://bacsmegye.hu/megye/kecskemetcet/vojnits-tamas-a-hazai-takarekszovetkezeti-rendszer-versenykepesebb-es-olcsobb-lesz.html> (2014. 08. 27.)

⁹⁷ http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/uj_nagybankot_kap_magyarorszag.200748.html (2014. 09. 02.)

⁹⁸ Moizs Attila: „Azért nyitunk új fiókot is, mert előre akarunk menni”, Takaréék – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2014, 2. sz., 40-44. o.

⁹⁹ Pulay Kristóf: Bemutatkozik az új integrációs szervezet, az SZHISZ, Takaréék – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2013, 5. sz., 18-19. o.

lehetnek egyik napról a másikra kógens jogszabályok tárgyai. Erre a legegzaktabb válaszként az Alkotmánybíróság a „135-össel” összefüggésben hozott határozatának¹⁰⁰ Bragyova András által megfogalmazott különvéleményét (ABh 336. pontja) tartom, mely szerint a jogkorlátozás és integráció közérdekre történő hivatkozással elfogadható, mivel lényegében, bármilyen törvény-cél elfogadható közérdekűnek, ha valamilyen ésszerű indok felhozható mellette; sőt a gazdaságpolitikai célok gyakorlatilag mindig elfogadhatók közérdekű célnak. Ezen megfogalmazás alapján egyértelműnek tűnhet az állam kétséget kizáróan jogszerű beavatkozása. Azonban e mércét enyhének ítéli és álláspontja szerint a szükségesség és arányosság alapján ítélandó meg a törvény elfogadhatósága, nem pedig a közérdekre hivatkozással.¹⁰¹

Az eddigiek alapján tehát a valós jogalkotói cél és indokrendszer nem határozható meg kétséget kizáróan, így a vizsgálódást a törvény további két dimenziójában, a bevezetőben megjelöltek szerint folytatom.

4.3.A „lelövés” egyik dimenziója, avagy a „135-ös” meghozásának dinamikája

A prológosban előrevetítetteknek megfelelően ebben a szerkezeti egységben azt vizsgálom, hogy vajon tényleg megtörtént-e a lelövés, legalábbis „fizikai” értelemben, a tartalmi elemzés, vagyis, hogy „halálos sebet” ejtett-e a feltételezett cselekmény, az a következő egység tárgya. Itt egyes, a lövésre jellemző szempontok kerülnek narrációra, így a váratlanság, a gyorsaság, a jól célzottság.

Maga a törvényjavaslat benyújtása és elfogadása mindenképp *váratlannak* nevezhető. *Non putarem* volta egyfelől azzal magyarázható, amit már fentebb leírtam, hogy épp a megelőző hónapban kapta meg a legbiztonságosabbaknak járó működési minősítést. Továbbá, annak ellenére, hogy a változás igénye és szükségessége folyamatosan a levegőben volt, konkrét lépések egyik részről, sem a szövetkezetek - sem a törvényhozás, oldaláról nem kerültek indítványozásra, egészen 2013. június 21. (péntek) estig.¹⁰² Ekkor a takarékszövetkezetek vezetői e-mail-es értesítést kaptak arról, hogy hétfőn (06.24.) Budapesten konzultációra hívják őket, de a törvényjavaslat esetleges megvitatása, sőt mi több, létezése, nem foglaltatott bele ezen meghívóba. A konzultáció is a törvényjavaslat ismertetése nélkül történt meg, azonban az már ezen a napon benyújtásra került az Országgyűlésnek, melyet sürgős eljárás keretében

¹⁰⁰ 20/2014. (VII. 3.) AB határozat

¹⁰¹ Kiss László különvéleménye alapján a nyomós közérdek fennállását a jogalkotó köteles bizonyítani, melynek közvetlennek és reálisnak kell lennie (ABh 355-358 pontok)

¹⁰² Takaréék, A Takarékszövetkezeti Integráció Lapja, 2013, 4. sz., 14. o.

első ízben június 25-én el is fogadtak,¹⁰³ mely a gyorsasági kritériumot is magában hordozza.¹⁰⁴ Nem kétséges tehát, hogy az „eljárás” semmiképp sem feleltethető meg az ILO 193. sz. ajánlás¹⁰⁵ (melyet hazánk is magáévá tett) 10. (2) pontjának, mely értelmében a „kormányoknak a szervezetekre alkalmazandó jogszabályok, politikák és rendelkezések megfogalmazásakor és felülvizsgálatakor konzultálniuk kell a szervezeti szervezetekkel.... Így a váratlanság és gyorsaság tekintetében felállított hipotézis igazoltnak tűnik.

A lelövés harmadik elemeként a *célzottságot* jelöltem meg, mely a korábbi autonóm szerveket *ex lege* tette az új integráció tagjává; a törvény e rendelkezése jól célzottnak mondható, mivel ha valaki mégis a kilépés mellett dönt, az már többet szervezeti formában nem végezhet pénzügyi szolgáltatást. A célját, vagyis azt, hogy aki felett „akar”, afelett rendelkezessen, e tekintetben elérte. Azonban a lelövés, e kívülről és váratlanul ért behatás, komoly *bizonytalansági tényezőt* eredményezett három tekintetben is. Egyfelől az *ügyfelek* irányában, hiszen rosszul hat rájuk a negatív információáradat mellett az is, ha azt tapasztalják, hogy ilyen intenzitású és radikális beavatkozás volt szükségszerű az ő pénzügyi megmaradásához, így jogosnak tűnhet a betétek iránti aggodalom.¹⁰⁶

Másfelől a *rendszer*, mint az újonnan szerveződő *entitás*, iránti bizonytalanság is megjelenhet az alábbi okok miatt: tárgyalás és tájékoztatás hiánya; az új szabályozás később taglalandó tartalmi elemei: kizárás lehetősége, mely ezáltal egyet jelent a további működés megvonásával a kötelező tagsági elv miatt és a közös kockázatvállalást jelentő a keresztgarancia-rendszer.

Harmadikban említhető az *állammal szembeni bizalomvesztés*, mivel ekkora mértékű beavatkozás 1947 óta nem volt tapasztalható. A szervezetek védtelen helyzetét még inkább érzékelteti az a passzus, hogy ha a tagszervezetek működése nem felel meg a SZHISZ (ahol az állam is tag) által alkotott szabályzatnak vagy a jogszabályi rendelkezéseknek, a tagok akár kizárásra is kerülhetnek. Ilyen helyzetben, ahol ekkora változás született a „fejük felett”,

¹⁰³ Első ízben, mivel a köztársasági elnök politikai vétőt alkalmazva megfontolásra visszaküldte az Országgyűlésnek, mely azonban érdemi változtatás nélkül 27-én ismételt elfogadásra került <http://www.origo.hu/gazdasag/20130627-megszavaztak-a-takarekszovetkezeti-atalakitas-torvenyet.html> (2014. 08. 27.)

¹⁰⁴ A gyorsaságot azon az alapon tartották elfogadhatónak, hogy egy lassú szabályozási folyamat még nagyobb bizonytalanságot idézhetett volna elő, mely a stabilitást jobban sértette volna. A gyors hatálybalépésről (2013. július 12-én kihirdetés, 13-án már hatálybalépés) pedig az Alkotmánybíróság úgy vélekedett, hogy a törvényben leírt ütemterv pontossága végett a felkészülési idő követelménye nem szenved csorbát, egyedül. Lévay Miklós tartotta közjogilag érvénytelennek emiatt és a szerves fejlődés reformokkal való elősegítése mellett foglalt állást, (20/2014. (VII. 3.) AB határozat).

¹⁰⁵ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, Genf 2002., a szervezetek elősegítéséről

¹⁰⁶ http://hvg.hu/gazdasag/20130715_takszovok_betetes_roham (2014. 08. 22.)

érthető módon tartanak újabb, számukra újfent kedvezőtlen szabályok elfogadásától, ezáltal mindennapjaikat a *kognitív disszonancia* és a „jobb félni, mint megijedni” elve hatja át.

A lelövés álláspontom szerint a fentiek tükrében mindenképp megvalósult, az érdemi és igazi elemi kérdés azonban ezt követően vetődhet fel bennünk, hogy vajon milyen lövedékek történt mindez? A termékskála meglehetősen széles, a gumilövedéktől egészen az éles töltényekig, melynek megválaszolására a „135-ös” egyes rendelkezéseinek értelmezésén keresztül kívánok eljutni.

4.4. A „lelövés másik dimenziója, avagy a „135-ös” tartalmi vizsgálata

4.4.1. A „bűvös háromszög” aspektusai

Ezen alpont alatt a közgazdaságtanból és a banktanból ismert ún. *bűvös háromszög*¹⁰⁷ mentén kívánok rávilágítani néhány sarkalatosnak nevezhető problémára. E háromszög kulcsfogalmai a likviditás, a jövedelmezőség és a szolvencia, mely három kritérium, más pénzügyi intézmény (kiváltképp a bank) esetén is gyakran szül egymással ellentétes elvárásokat.

A törvény céljaira tekintettel (ld.: eredményesebb működés, piaci részesedés növelése) értelemszerűen a takarékok működésében is eltolódás tapasztalható a három elvárás preferencia-sorrendjét tekintve.

a) Likviditás

Az egyik a Takarékbanknál kötelező „le nem kötött forráselhelyezés”,¹⁰⁸ aki egyébiránt egyben a „központi elosztást” is végzi. Ebből két további dolog eredeztethető, annak függvényében, hogy a banki vagy a szövetkezeti jelleg mellett kívánunk-e állást foglalni. Így ha a szövetkezetek oldaláról nézzük, sértő lehet e feltétel (főleg a központi elosztás), mivel a lokális önkormányzatok elve szerint működő szövetkezetek célja, hogy maradjon a „pénz a régióban”,¹⁰⁹ vagyis, ahol az keletkezett, ott kerüljön felhasználásra is.

Ha a banki működés oldaláról nézzük (bár az elosztási hatékonyság javítható), a Takarékbank által fizetett kamat elmaradhat a bankközitől, így a jövedelmezőség láthatja kárát.

¹⁰⁷ Erdős Mihály – Mérő Katalin: Pénzügyi közvetítő intézmények, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010, 56-57. o.

¹⁰⁸ 15 § (9) „A Takarékbank Zrt. szövetkezeti hitelintézet részvényesei kötelesek bankszámlájukat kizárólag a Takarékbank Zrt.-nél vezetni, és le nem kötött pénzeszközeit a Takarékbank Zrt. által forgalmazott eszközökben tartani.”

¹⁰⁹ Takarékok, A Takarékszövetkezeti Integráció Lapja, 2013, 4 sz., 12. o.

A másik pedig a „rossz hitelezési mutató”¹¹⁰ törvényi kategóriája, amely alapján a tagság felfüggesztésére is sor kerülhet. E rendelkezés mellett szól, hogy nem teljesítő hitelek okán veszélybe kerülhet a likviditás, melyet korrigálni kíván e rendelkezés, hosszútávon pedig a szolvencia megtartását is segíti. Azonban egyben egy olyan követelménnyel állunk szemben, mely a bankokat nem terheli. Az AB is pont azért nem vizsgálta érdemben a kérdést, mert nincs mihez viszonyítania a bankok esetében, így nem mondhatja ki, hogy a vitatott rendelkezés túlzott terhet ró a szövetkezekre, persze azt sem jelenti, hogy helyesli a jogszabályi cikkelyt.¹¹¹

b) Jövedelmezőség

Ez volt eddig a viszonylag legkevésbé domináns szempont a takarékszövetkezetek céllistájában, mivel a biztonságos működés, a stabilitás megőrzése maradt a rendszer központi eleme. A mostani szabályozás célja viszont, hogy növelje a jövedelmezőséget, ennek dacára számos rendelkezés ezzel szembemenőként (is) hathat.

Ide kell sorolni a már említett *központi tőkeelhelyezést*, mely az elosztás hatékonyságát valóban növelheti, a bankközi vs. központi kamat differencia viszont negatívumot idézhet elő.

A *kötelező és egységes üzletpolitika* szintén kérdéses helyzetet szemléltet. A SWOT-analízisben gyengeségként értékelt szűk termékkálát felváltva olyan településeken is kedvező konstrukciókban részesülhetnek, ahol eddig kényszerűen be kellett érni a rendelkezésre álló, kevésbé optimális szolgáltatással. *Ezzel egyidejűleg* viszont, pont a takarékok arculatának egyik meghatározó jellemzőjét vonja el, a helyi ismeretekre, igényekre tekintettel egyedileg és rugalmasan alakítható termékkínálat lehetőségét. Kérdéses emellett, hogy ez mind hogyan hat a szövetkezeti hitelintézetek motivációjára, érdekeltségükre, hozzájárul-e a jövedelmezőségük növeléséhez.¹¹²

¹¹⁰ Ha nem teljesítő (90 napon túl késedelmes) hiteleinek aránya a teljes hitelállományhoz képest meghaladja a 10%-t; megjegyzés.: 2016-ig a 12%-t (2013. évi CXXXV. törvény 1§ (1) bek. f) pont)

¹¹¹ A PSZÁF jelentésbeli adatok alapján azonban elmondható, hogy bár a takarékok jelentősen kevesebb hitelt helyeznek ki, mint a kereskedelmi bankok, azonban a nem teljesítő hitelek aránya ehhez képest feltétlen magasabb, megközelítőleg 18%, míg a bankok esetében 12%-ot valamelyest meghaladó szám mérhető. http://www.portfolio.hu/vallalatok/tonkrement_egy_takarekszovetkezet_hogy_allnak_a_tobbiek.168111.html (2014. 08. 22.)

¹¹² Moizs Attila kiemeli, hogy a Rabo bank sikere abban is áll, hogy az egyes tagintézmények hisznek abban, amit cselekszenek, a hit és bizalom erejét kihasználva együtt építik a sikert. Ez azonban kétséges lehet egy olyan rendszerben, ahol a szövetkezeti hitelintézetek „készen kapják” az alapszabályukat és az üzletpolitikájuk is központilag meghatározott. (Bővebben ld.: Takarékok – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2014, 2. sz., 40-44. o.)

A jövedelmezőséggel szintén fordított arányban hathat, a szolvencia és likviditás szempontjából viszont kívánatos lehet, hogy a nagykockázatú ügyletek korlátozásra kerültek és központi engedély szükségeltetik hozzájuk. E korlátozás mellette szóló érv lehet a szövetkezetek „minimális kockázat maximális biztonság” tradicionális elve. A *de lege lata* jogszabályi értelmében a jövedelmezőség talán kívánatosabb cél, mivel a biztonságot más eszközökkel kívánja biztosítani, így jól belátható viszont, hogy a kockázat növelése is szükséges a nagyobb nyereség eléréséhez.¹¹³

A jövedelmezőséghez nagymértékben hozzájárulhat egy *olcsóbb működési mechanizmus*, mely szintén konstatálásra került a „135-ös” céljaiban. Ez egyébként is esszenciális jellemzője volt a szövetkezeti elven működő pénzüzeteknek, hiszen a helyi ismeretek alapján, helyben történt a döntés.¹¹⁴ A jelenlegi központosított rendszerben pedig ezt szolgálhatja az egységes informatikai rendszer működtetése és a közös kötelező garancia alap.¹¹⁵ Ami azonban polémiára adhat okot, az a *keresztgarancia-rendszer* bevezetése, mellyel szemben több logikus indok is felsorakoztatható. Részben értem ezalatt azt, hogy az elkülönített intézményvédelmi alap mellett szaktekintélyek sora tartja felesleges tehernek¹¹⁶ a keresztgarancia-rendszert (az esetleges, a már említett bizonytalansági faktor növekedése mellett), illetve ha keresztgarancia-rendszer van, akkor az alap felesleges. Az alap tekintetében a csúcshintézmény felelőssége csak egy későbbi helyen lép be (sortartás intézménye él). Maga az Alkotmánybíróság mindezt nem tartotta túlzott mértékűnek, viszont oportet jellegéről meglehetősen tartózkodó módon nyilvánult meg: „*az AB nem tekinti feltétlenül szükségtelennek*”;¹¹⁷ viszont a sorrend ellen maga is szót emelt, de érdemben nem rendezte a kérdést. Antagonisztikusnak tekinthető a keresztgarancia-rendszer azért is, mert a takarékszövetkezetek saját kockázatvállalásuk tekintetében meglehetősen korlátozva vannak, míg másokéért korlátlan felelőséggel tartoznak.

c) Szolvencia

A már nevezett „maximális biztonság - minimális kockázat” talaján álló szövetkezetek eddig is szignifikáns szerepet tulajdonítottak a szolvencia jelentőségének, s néhány csődhelyzettől eltekintve (Soltvadkert, Körmend és Vidéke, Orgovány és Alba szövetkezetek) a szövetkezeti

¹¹³ Katz Dénes: Egy szövetkezeti hitelintézet kilátásai, fejlesztésének lehetőségei II. rész, Polvax, 1997, 3. sz., 65. o.

¹¹⁴ Csák [2004] i.m. 361-362. o.

¹¹⁵ Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja (SZHTKA) részletszabályok: 2013. évi CXXXV. törvény 17. §

¹¹⁶ Nagyné i.m. 49-50. o.

¹¹⁷ ABh 208-213. pontok

rendszer stabil működést tudhat maga mögött. Maga a „135-ös” is a hosszú távú eredményes működés érdekében született meg, így joggal várhatjuk, hogy az előzőekben esetlegesen ellentmondásként feltárt rendelkezések a szolvenciára tekintettel, annak érdekében működően, az idő előrehaladtával igazolhatóak lesznek.

Az alfejezet tanulságai levonása érdekében a kulcselemeket a szövetkezeti szempontokra tekintettel az alábbi táblázatban foglalom össze.¹¹⁸

6.táblázat

A törvényi rendelkezések és a szövetkezeti elvek összevetése

Törvényi „pro” elvek	Szövetkezeti „contra” elvek
egységes fellépés; mindenki ugyanazt nyújtja, így a fogyasztók ugyanazt kapják	speciális, a helyi igények ismeretében egyedi reagálás
piaci részesedés bővítése, így a rendszerben lévő (tőke, hagyomány) potenciál kiaknázása	szomszédsági viszonyból eredő; erre építő bizalmi elv
hatékony központi átcsoportosítás; hitelbetétmutató emelkedése; jövedelmezőség növelése	egymás megsegítésére, helybeli fejlődésre tekintettel a keletkezés helyén való felhasználás
Banki jelleget erősítő vonások	Szövetkezeti elemek megőrzése
<u>Vida József,</u> a Magyar Takarékszövetkezeti Intézmény vezetője: „cél a versenyképesség növelése”; „melynek kulcsa az integráció, s az ezzel járó önállóságcsökkenés.” 2014. június¹¹⁹	<u>Orbán Viktor,</u> Magyarország miniszterelnöke: „...a szövetkezet (...) nem engedheti meg magának, hogy tisztán csak a nyereség elve, a közvetlen nyereségelv alapján mozogjon.” 2010. október¹²⁰

Forrás: saját szerkesztés

Amint látjuk, szinte bármely rendelkezés értékelhető, „pro et contra” is, így valójában azt kell eldöntenünk, hogy mi is a tényleges célunk: új bank megteremtése (amit a törvény rendelkezései biztosítanak) vagy csak a szövetkezeti rendszer felvirágoztatása. Ha ezt a kérdést meg tudjuk válaszolni, akkor egyszerűbb a döntésünk a „135-ös” értékelése kapcsán. Jelen helyzetben - hogy szövetkezetről és nem bankról beszélünk - így nem szabad elfelejteni, hogy: *a részvénytársaságnál uralkodik a tőke, a szövetkezetnél pedig szolgálat.*

¹¹⁸ Természetesen, ha arra az alapra helyezkedünk, hogy egy új banki rendszert kívánunk létrehozni és nem a szövetkezeti hagyományokat követni, akkor a két táblázati fejléccím kicserélendő lenne. Mivel azonban ez explicite nem került kimondásra, így adottnak veszem a jelen szabályozást és melléhvom a hagyományokat.

¹¹⁹ <http://www.napigazdasag.hu/cikk/14147/> (2014. 08. 27.)

¹²⁰ Takarékszövetkezeti Integráció Lapja, 2013, 4. sz., 11. o.

4.4.2. Szövetkezeti elvek érvényesülése

Ezen szerkezeti egység keretében 1. fejezet 1.2. pont alatt felsorolt autentikus szövetkezeti attribútumok mai érvényesülését vizsgálom. Természetesen általánosan elmondható, hogy a „hőskorban” megfogalmazott elvek a környezetben (gazdasági, társadalompolitikai, jogi) bekövetkező változások nyomán némileg módosultak, de az egyes koncepciók magva nem változott.

Az *önkéntesség*, mint az önszerveződés alapját biztosítandó tétel, mely értelmében a szövetkezetek tagjai ma is saját elhatározásukból csatlakoznak a szervezetekhez, bár a legtöbb szolgáltatás igénybevételéhez már nem is előírás tagként való nyilvántartás, ennek minden előnyével és hátrányával együtt (hátrány ld.: „*tagok szolgálatának elve*” alatt). Az önkéntesség elve a másodlagos szövetkezetek szintjétől módosult az idők során, úgyszintén itt már nemzetközi kitekintésből ismert módon előírás lehet a központi egységbe való tartozás. Ez érvényesül jelenleg nálunk is.

A legklasszikusabbként emlegetett, az egyenlősítést elősegítő, a szociális jelleget kifejező elv az *1 tag - 1 szavazat szabálya*. Mivel ez inkább a szociális irányultságot erősíti, így a tőkeallokálás hatékonyságának javítása végett előfordul, hogy már az elsődleges szövetkezetek szintjén szembemennek¹²¹ ezzel a hagyománnyal. A magasabb szinteken pedig, rendszerint a részvénytársasági formának megfelelően a részesedésalapú szavazás és döntéshozatal az uralkodó. Ezzel találkozunk itthon a SZHISZ és a Takarékbank esetében is, melyek, az irányítás, felügyelet és ellenőrzés mellett a közvetlen utasítás jogát is birtokolják. Ezért is váltott ki ellenérzést (ha már a kötelező részvétel miatt ellenállásra nem volt lehetőség) az, hogy az új (bár azóta már 2014-ben újra-értékesített) Takarékbanki tulajdonosi körben (takarékok, MFB, Magyar Posta Zrt.) a szövetkezetek kisebbségi pozícióba kerültek, így kisebb beleszólással bírtak lényegében a saját viszonyaikra.¹²² A 2014-ben lezajlott gyors újraértékesítési folyamat nyomán elvileg újra visszakérültek a többségi döntési pozícióba, ezen újraértékesítés azonban bár más szemszögből, de még vissza fog térni vizsgálataink keretében.

Az *önállóság*, mint szövetkezeti elv az önszerveződés és az ebből eredő önkormányzatiság talajából eredeztethető. Autonómiájuk a központi egységek megjelenéséig volt csak korlátlan, így látható tehát, hogy ez még hazánk vonatkozásában is hamar (1898) korlátozódott. Az

¹²¹ Nagyné i.m. 51-52. o.

¹²² E kapcsán érveltek beadványaikban az alkotmánybírósághoz fordulók úgy, hogy lényegében „*a tulajdon irányítja a tulajdonost*”.

önállóságot azonban valójában a teljes szabályozási környezet kontextusa alapján kell értelmezni. Így bár azt mondhatjuk, hogy a finneknél van a legerősebb beavatkozás, nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy csak annak, aki belép (hiszen a tagság nem kötelező). Hazánkban viszont az önállóságot csorbítja az integráció - nem mellesleg abból is az egy központú - kötelező volta mellett a központilag meghatározott alapszabály, illetve az esetleges közvetlen utasítások. Az önállóság jelenlegi fennállása ezek alapján megkérdőjelezhető, s gyakran a szervezeti sajátosság megfordulását látják, vagyis azt, hogy még korábban (1989) a szövetkezetek maguk hozták létre és irányították a központot („*helyi egységek központja*”), ma már inkább az lenne igaz, hogy a „*központ helyi egységei*”, mivel szinte minden központilag dől el, s a vezetők is (kik nem mellesleg szintén a központ által jóváhagyottak illetőleg elmozdíthatók) csupán „*egy szervezeti egység élén állnak.*” (Az önállótanságból eredő további következmények, mint a motivátlanság és az ebből eshetőlegesen előálló alacsonyabb jövedelmezőség pedig már kifejtésre kerültek.)

Közvetlenül ezután kívánczik megemlítsére a *demokratikus irányítás elve*, melyet részben lefednek, az önállóság tárgyában az önkormányzatiságról eddig kifejtettek. Ami azonban még kiegészítést igényel az az, hogy ezen elvárás leginkább a tagok általi irányításra (a közgyűlésre) helyezi a hangsúlyt. Ezért is fordultak az Alkotmánybírósághoz, hogy semmisítse meg a kötelezően elfogadandó alapszabály intézményét. A taláros testület azonban a meghatározást önmagában nem találta megsemmisítendőnek, noha rávilágított arra, hogy a kötelező alapszabály visszaélésre adhat okot, így tartalmában szűken kell értelmezni. Tehát nem jelenti azt, hogy a szövetkezetek ne egészíthetnék ki – más kérdés, hogy mi értelme, ha a legfontosabb tárgykörök már meghatározottak.¹²³ Ezért is értek egyet Salamon László különvéleményének azon pontjával,¹²⁴ mely szerint a megsemmisítés indokolt lett volna, mivel jogorvoslat nincs az alapszabály ellen (csak az előbb leírt AB-i elvárás – ABh 183. pont).

Klasszikus teóriának számít még a *területi kötöttség* elve, mely itthon - meglátásom szerint még mindig sajnálatos módon - nem érvényesül. A területi kötöttség pozitívumai már a 1.4. szerkezeti egységben vizsgálat tárgyát képezte.

Mivel a társadalmi összefogásból eredő erő a kezdeti generátora a rendszernek, így viszonylag sokáig csak az összefogásban résztvevőkre korlátozódhatott a hitelszövetkezetek tevékenysége, melyet a *tagok szolgálatának elve*ként ismerünk, szűk értelemben. Tág értelemben pedig magába foglalja az eredményes, tagok érdekében végzett felsőbb

¹²³ ABh 180-183. pontok

¹²⁴ ABh 373. pont

szövetkezeti szintű tevékenységet is.¹²⁵ Mivel azonban a szolgáltatást igénybe kívánók számára megszűnt a csatlakozási kényszer, illetve a tagok számára történő szolgáltatásnyújtás korlátozása is fel lett oldva, így az elv eredeti értelmét mindenképp elvesztette. A tagi érdek szolgálata elvet talán úgy lehetne visszahozni, hogy bár a belépés nem lenne kötelező, de a tagoknak kedvezményes konstrukciókat kínálnának.

4.4 .3. Szabályozási kérdések

Bár már az eddigiek folyamán is sor került számos jogi és alkotmányos kérdés felvillantására (pl.: rossz hitelezési mutató), valamint azok alkotmánybíróági értelmezésére (ld.: keresztgarancia-rendszer esete), néhányat azonban még sorra kell vennünk. Meg kell jegyezni, hogy itt az Alaptörvényben és egyéb jogszabályokban meghatározott *jogelveknek való megfelelés lesz* a viszonyítási alap,¹²⁶ így az 4.4.1.-es alfejezethez képest, nem lesz külön értékelve a pénzügyi, gazdasági hatás, noha attól, hogy *egy rendelkezés a jogi előírásoknak megfelel, nem következik belőle az, hogy gazdaságilag is optimális eredménnyel járna.*

Először egy táblázat segítségével szemléltetném a 2014. július 3-án született *Alkotmánybíróági határozat*¹²⁷ néhány rendelkezését. A testület összességében indokoltnak tartotta¹²⁸ az állami beavatkozás mértékét; tulajdonképpen azt, hogy a szövetkezeti vagyon és a döntési jogkör, a közvetett módon¹²⁹ állami többségbe került központhoz kerüljön át.

¹²⁵ Nagyné i.m. 51-52. o.

¹²⁶ Fontosnak tartom megjegyezni egyrészt, hogy a hazánk törvényalkotását napjainkban jellemző jogalkotási dinamizmus relativizálja annak értelmezését, hogy adott jogi aktus megfelel-e a hatályos Alaptörvényben és egyéb jogszabályokban meghatározott jogelveknek, másrészt pedig normál jogalkotási ütem mellett is kialakulnak ún. kormányzati kudarcok, vagyis a válságjelenségekre adott elégtelen kormányzati intézkedések.

¹²⁷ 20/2014. (VII. 3.)

¹²⁸ Pokol Béla párhuzamos indoklásában megjegyezte, hogy az állami beavatkozás alapjaként az az új Alaptörvénybe foglalt rendelkezés is felhívható – külön bizonyítgatások nélkül – amely a *tulajdonosi felelősséget* rögzíti. (Ezt egyben jó példának látom annak az alátámasztására is, hogy a jogszabálynak való megfelelés nem jelenti a gazdasági értékek való megfelelést is egyben.)

¹²⁹ Az Alkotmánybíróság a Magyar Posta Zrt. névértéken történő tulajdonszerzését – tkp. 600 millió forint ellenében 3,1 milliárdot irányít (19%-os részesedés a Takarékbankban) – az állam közvetett tulajdonosi pozícióba kerüléseként értékelte, azonban ezt nem tartotta „pusztán az irányítási jogok megszerzésének, hanem egy komplex, valós pénzügyi megerősítés eszközének.”

7.táblázat

A 20/20114 AB határozat kérdései

Megsemmisített rendelkezések	Érdemben el nem bírált rendelkezések
A sortartó kezesség, mely értelmében a takarékok egymás kötelezettségeiért előbb kötelesek helyt állni, mint maguk a központi szervek. (pro futuro 2014. 12. 31-gyel) ABh [211.pont]	- Takarékbank által meghatározott szabályzat vizsgálata, mivel az indítványozó nem rendelkezett eljárási jogosultsággal
Az a privilegizált helyzet, amit még a MFB és a Magyar Posta Zrt. élvezett - mely értelmében a Takarékbank nem függeszthette fel jogaikat - a jogutódok tekintetében megszüntette. ¹³⁰	- Az utasítás tekintetében csak azt vizsgálta, hogy jogszabálynak megfelel-e, így annak létjogosultságát nem minősítette.
	- A tisztességes eljáráshoz való jogot, pedig azon az alapon utasította el, hogy a Takarékbank és a SZHISZ nem közhatalmat gyakorló szervek, noha a szövetkezetek irányába nyílt és nagymértékű beavatkozással élhetnek.

Forrás: saját szerkesztés

Szükségesnek tartom itt is megemlíteni, hogy a jogi szabályozás jellege alapjaiban változott meg. A szövetkezetek bár eddig is kógens jogszabályi keretek (Hpt. és Sztv.) között hozhatták létre magánjogi viszonyaikat (OTIVA vagy egyéb együttműködési megállapodások), most egyértelműen a *közjogi, eltérést nem engedő szabályozás túlsúlya* figyelhető meg (pl.: *ex lege* lettek a központi szervek tagjai a korábbi szerződéses integráció helyett).

A „135-ös” rögzíti, hogy a Takarékbank változtatás nélkül volt köteles elfogadni a SZHISZ¹³¹ által neki készített Alapszabályzatot, mely a *közvetett kormányzati befolyásról* tanúskodik. Ez a befolyás is kétélű fegyver, mivel egyrészt fennáll a veszélye a piacgazdaság szempontjából túlzott (közvetett) irányításnak, másrészt viszont, mivel már ekkor deklarálva volt az esetleges /tovább/értékesítés, így a takarékszövetkezetek érdekében meghozott garanciális szabályként is felfogható, hogy az esetleges későbbi többségi tulajdonos ne működhessen visszaélészerűen.

¹³⁰ <http://privatbankar.hu/penzugyek/a-takarekszovetkezeti-integracio-ket-ponton-is-alkotmanyellenes-270318> (2014. 07. 04.)

¹³¹ A SZHISZ tekintetében megvalósuló kormányzati befolyást igazolja egyrészt, hogy a SZHISZ az integrációs törvényben foglaltaknak megfelelően köteles működni, mely közvetlen kormányzati befolyásnak nevezhető. Másrészt a Kormány a MFB Zrt.-n, mint szakosított hitelintézetén keresztül pedig a SZHISZ-ben vesz részt, így a közvetett megjelenése is megállapítható.

Regulációs kérdést vet fel, az a történeti részben már tárgyalt jelenség, hogy *egy konkurensnek minősülő piaci szereplő bír ráhatással a takarékok működésére*. Nevezetesen, hogy a FHB Bank Zrt., a Takarékbank 2014. márciusában értékesített többségi részét megvásároló Magyar Takarékszövetkezeti és Vagyongazdálkodási Zrt., legnagyobb arányú tulajdonosa. A Takarékbank széles jogköre (ld.: utasítás) biztosítja, akár a takarékszövetkezetiek mindennapi életére kiterjedő befolyást, de a banki és üzleti titok sérthetlenségének a kérdése is felmerül, amennyiben a Takarékbank ellenőrzési feladatait és előzetes hozzájárulási jogát gyakorolja. Marketing tekintetében pedig az FHB hasonló célközönséget kíván megszólítani, továbbá a takarékoknál ismert bizalmi viszonyt sugallja, amikor szlogenjeként a „Család bankja” mottó csendül fel. Így tehát két irányból is (tulajdonlás és versenytárs) is aggályosnak nevezhető ezen gazdaság szabályozási jelenség.

Az integrációs törvény azon ellentmondásos rendelkezésére is felhívnam a figyelmet miszerint a szövetkezeti hitelintézetek jogot (!) szereznek a korábbi „B típusú”¹³² részvényeik értékesítésére (a Takarékbank részére), viszont a fennmaradás feltételeként azt írja elő e törvény, hogy minden szövetkezet csak egy féle, ún. „C típusú részvénnyel” rendelkezhet. Vagyis bár látszólag jogként definiálta, egyértelműen értékesítési kötelezettség került rögzítésre.¹³³

Egyes takarékszövetkezeti tulajdonosok „135-össel” szemben 2014 februárjában az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordultak.¹³⁴ Álláspontjuk szerint a törvény kényszerűleg hatott a szövetkezeteikre és ezáltal kárt okozott nekik. A szabályozással kapcsolatos vitákat tehát az AB állásfoglalása után sem nevezhetjük a mai nap véglegesen lezártnak.

4.4.4. Társadalompolitikai aspektus

A takarékszövetkezeti rendszer eredetére és szociális érzékenységre tekintettel, szükségesnek tartom az ez irányú vizsgálatot is.

¹³² Melyhez az elsőbbséghez fűződő többletjogosultságok tartoztak, (a „C részvény” esetében erről nem beszélhetünk).

¹³³ <http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/napirend/takarekszovetkezetek-penzbirsag-az-allamnak> (2014. 08. 08.)

¹³⁴ <http://figyelo.hu/cikkek/takarekszovetkezetek---nepszabadsag---stasbourgban-perlik-a-mohacsi-takarek-bank-reszvenyesei-a-magyar-allamot> (2014. 07. 28.)

Társadalompolitikai hatásként értelmezhető egyfelől a már bemutatott valótlan kép festése és a beavatkozás intenzitása által kialakult bizalmatlansági, elégedetlenségi hangulat (ld.: EJEK-hez fordulás).

Érdemes visszaemlékezni, hogy a SWOT-analízisben bár a takarékszövetkezetek erősségei között szerepel az, hogy 1100 településen egyedüli szereplőként van jelen, viszont azt is látnunk kell, hogy ez az 1100 település általában korfáját tekintve *előregedő*(ben lévő) kis falut takar,¹³⁵ mely két további releváns dolgot prognosztizál. Egyfelől azt jelzi, hogy így az idősebb korosztály a fő ügyfélkör ezeken a területeken, akikben viszont még él(het) az 1956-75 között átélt szigorú irányítás emléke, mely a jelen helyzetben tovább erősítheti a bizalmatlansági tényezőt. Továbbá szintén e sajátosságból eredhet az is, hogy az ország periférikus részein a rosszabb megélhetési körülmények okán a szövetkezetek rosszabb hitelezési mutatóval rendelkeznek. A települések több mint egyharmadán biztosított kizárólagos jelenlét azt a kérdést is felveti, (ami már az egységes üzletpolitika kapcsán is tárgyalásra került), hogy vajon azért veszi-e igénybe a takarékszolgáltatását az illető, mert nincs is más alternatívája, vagy azért, mert valóban a pénzt stabil, bár kisebb nyereséggel járó helyen szeretné tudni. A két alternatíva a „135-ös” eltérő megítélését engedi, mivel előző esetben kívánatos a beavatkozás a kiszolgáltatott helyzetre tekintettel, míg a másik esetben láthatóan ez nem lenne indokolt.

Pénzpiaci szemmel valóban nem tekinthető kívánatosnak az, ha a takarékokat a „vidéki szegénybankká” determinálnánk, hiszen az a jövedelmezőségre és a szolvenciára is negatívan hatna. Azonban a szövetkezeti hagyományokból pedig pont az következik, hogy ott is működik, ahol más szolgáltatónak nem éri meg (ez talán még az „akár veszteségesen is” szintet is eléri).¹³⁶

Ha a szövetkezetek pedig a városok felé nyitnának, az a versenyképesség érdekében több banki jegyet kívánna meg. Ezekből következően tkp. oda jutottunk vissza, ami már a tartalmi elemzés elején felvetésre került, hogy elsőként arra kell megtalálni a választ, hogy melyik pénzügyi forma mellett kívánjuk letenni a voksunkat, maradjon-e takarékszövetkezet vagy inkább legyen bank.

¹³⁵ Érvényesül emellett a város forráselszívó hatása az urbanizáció, a munkahelykeresés és a fiatalok telepedése végett (ld. bővebben: Katz II. rész i.m. 64-65. o.)

¹³⁶ Ehhez kapcsolódóan az is kérdés lehet, hogy eddig miért nem volt eddig elemi változás a takarékok működésében. Itt is két opció van, egyik szerint nem is akartak szorosabban együttműködni és az ebből fakadó előnyöket kihasználni, másik szerint viszont szerettek volna, de nem állt módjukban, s így - ha nem is minden részletében, de - kívánatos volt a bekövetkező változás.

ZÁRÓGONDOLATOK

*„Van, hogy az elején még nem látni, hová is vezet az út.
Egyszerűen csak el kell indulni és végig kell menni rajta”
(Danielle Steel)¹³⁷*

Valahogy az idézetben foglaltak szerint érezhették magukat a szövetkezeti hitelintézetek 2013. július 13-án, s ez a bizonytalanság, amint láttuk, sajnos még ma is, több mint egy év távlatából is jelen lévő (de)ef(f)ektus.

S ekként fogalmazhatunk az esetben is, mikor a „135-ös” törvény megalkotásának valós célját próbáljuk feltárni, mely a tárgyalt szempontok ellenére továbbra is nehézkesnek mondható, azok gyakorta egymással ellentétes hatásai végett. Ennek ellenére, ha arra az alapra helyezkedünk, hogy a beavatkozás a rendszerben lévő hibákra tekintettel kívánatosnak tartott és annak célja a szektor nivellálása és a diverzifikáció, akkor az alábbi táblázat szerinti érveket és ellenérveket sorakoztathatjuk fel.

8.táblázat

Érvek és ellenérvek az integráció tekintetében

PRO	CONTRA
- védelmi alap (fogyasztók védelme) - marketing erősítése - egységes információs rendszer - szakértelem fejlesztése	- „kiosztott” alapszabály - keresztgarancia-rendszer - gyors újraértékesítés¹³⁸ - közvetlen utasítás

Forrás: saját szerkesztés

Az alkalmazott vizsgálati módszerek alapján a következő megállapításokra jutottam. A „bűvös háromszög” és a szövetkezeti elvek mentén való értelmezés alapján a szövetkezeti jellegről a banki jellegre helyeződött át a hangsúly, hiszen azt tapasztathattunk, hogy a „kiosztott” alapszabály és kötelező központi likvidtőke elhelyezés a jövedelmezőség növelését kívánja megvalósítani, szemben azzal a hagyománnyal, hogy a szövetkezetek preferencia-listáján a szolvencia volt az első helyen. Az erős jogkörű és közvetlen utasításra is jogosult központi intézmény felállításával pedig úgy fogalmazhatunk, hogy a „helyi egységek központjából” a „központ helyi egységei” lettek a takarékszövetkezetek, mely szintén a banki jelleget fokozza. Eme hangsúlyváltozást erősítették továbbá a szabályozási kérdések során tett megállapítások is, hiszen a korábbi magánjogi viszonyokat kógens, közjogi normák váltották

¹³⁷ Danielle Steel: A kettes lakosztály, Maecenas Kiadó, Budapest, 2008

¹³⁸ A beavatkozás hitelét kétségbe vonja, mikor bár a „135-ös” úgy fogalmaz, hogy a reprivatizálásra akkor kerülhet sor, amikor az „elindított folyamatokat visszafordíthatatlannak” látja, ezzel szemben erre már akkor sor került, mikor az átvilágítási folyamat épphogy a felénél tartott, ezzel meglátásom szerint kétséges, hogy valóban volt-e akkora baj a rendszerben, amekkorát ők sugalmaztak, ha már ilyen rövid idő alatt orvosolva lett.

fel, mely azonban nem tekinthető lezárt kérdésnek, hiszen az ügyet az EJEK jelenleg is tárgyalja. A társadalompolitikai aspektus vizsgálata szintén a „bank vs. szövetkezet” kérdéséhez vezetett vissza, hiszen míg a szövetkezet a szociális jellegére tekintettel a pénzügyileg perifériusabb településeken is működni kíván, addig ez az elv sérülhet azáltal, hogy az új törvény a profitabilitás elvét előtérbe helyezi.

Az uniós fejezetben foglaltakra tekintettel, mint hazai sajátosság megállapítható, hogy míg nyugatabbra és az EU-ban inkább a tevékenységszabályozást alkalmazzák, addig Magyarországon - a többi pénzügyi intézmény tekintetében is - *szervezet-centrikus*¹³⁹ a szabályozás.

A bemutatott felügyeleti rendszerre vonatkozó elvárásra tekintettel viszont nem tartom szerencsésnek a szövetkezeti rendszer MNB felügyelete alóli kivonását, hiszen a megismert kockázati alapú felügyelet megvalósításához a jegybank rendelkezik leginkább a szükséges ismeretekkel (integrált felügyeletről lévén szó).

Problemátikusnak tartom továbbá a *nemzetközi modellek egyes* - szinte csak a tagszövetkezeti önállóságának korlátozására alkalmas – (bemutatott) *elemeinek kiragadását*, mely együttesen és összhatásukban a rendszer működőképessége ellen (is) hathat.

De akkor „hogyan is van a madarunk”?

Meglátásom szerint lelőtték. A lelövés dinamikáját tekintve gyorsan, hatását tekintve azonban közel sem a média által közölt mértékben okozott sérülést, bár valóban feltárhattunk visszasságokat. Így ha a metaforát kellene folytatni és a hipotézisre is választ adni egyben, ezt úgy tenném meg, hogy: „*a madarunk él, csak kalitkába zárták*”.

Egyfajta beavatkozás ugyanis megalapozható lett volna a rendszerben lévő hibák miatt, azonban a jelenlegi mértékét nem tartom elfogadhatónak, hiszen „amiért van néhány beteg fa, nem vágok ki egy egész erdőt”.¹⁴⁰ A beavatkozás tehát akkor lett volna kevésbé kifogásolható, ha az csak a hibák korrigálására, kizárására, illetve a rendszer további megerősítésre szorítkozott volna. Amint azonban látjuk, a gyakorlatban a korábbi szövetkezeti struktúrából egy banki működésű jellegű mechanizmus alakult ki. A teljesen új konstrukcióra

¹³⁹ „Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról” szóló törvény szabályozza, melynek a címe is kifejező e tekintetben

¹⁴⁰ http://www.portfolio.hu/vallalatok/tonkrement_egy_takarekszovetkezet_hogy_allnak_a_tobbiek.168111.html (2014. 09. 09.)

átállás azonban újabb, nem várt problémákat eredményezhet, melyek orvoslása újabb beavatkozást tehet szükségessé.

Az, hogy a reformok milyen eredménnyel fognak járni ténylegesen, s hogy megvalósulnak-e vajon a törvénybe foglalt célok, csak egy viszonylag hosszabb működési időszak után¹⁴¹ lesz egyértelműen eldönthető, mely akár egy következő dolgozat alapját is képezheti.

¹⁴¹ Maga a SZHISZ és Takarékbank vezetősége is 2015-2016-ra teszi ezt az időpontot (ld.: http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/masfel_even_belul_zarulhat_a_takarekszovetkezetek_integracioja.193365.html (2014.07.28.)

IRODALOMJEGYZÉK

- Chornitzer Péter – Álmosdi Péter: Felügyeleti füzetek, Állami Bankfelügyelet, Budapest, 1994
- Csák Csilla: Állami szerepvállalás a takarékszövetkezetek integrációjában, Bragyova András (szerk.) Holló András hatvanadik születésnapjára, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2003
- Csák Csilla: A hitelszövetkezeti rendszerek történeti és elméleti alapvetései, Sectio Juridica et Politica, Miskolc 2004
- Csák Csilla: Az integrált szövetkezeti hitelintézetek szervezeti és funkcionális megközelítése, PhD értekezés, Miskolc, 2010.
- Csilléry Józsefné – Magyar László: A takarékszövetkezeti szektor működése, tapasztalatai a szükségszerű korszerűsítés tükrében, Magyar Nemzeti Bank műhelytanulmányok, Budapest, 1995
- Erdős Mihály – Mérő Katalin: Pénzügyi közvetítő intézmények, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010
- Fekete József (szerk.): A hazai szövetkezetek rögzös útja máig: hogyan tovább holnap?, Szövetkezés, 2010. 1-2. sz., Budapest, 2010
- Katz Dénes: Egy szövetkezeti hitelintézet kilátásai, fejlesztésének lehetőségei I. rész, Polvax, 1997, 2. sz., 39-64.o.
- Katz Dénes: Egy szövetkezeti hitelintézet kilátásai, fejlesztésének lehetőségei II. rész, Polvax, 1997, 3. sz., 63-84.o.
- Kiss Gy. Kálmán: A „vidék bankja” megteremtésének a dilemmái Magyarországon, Hitelintézeti szemle, 2009, 6. sz., 496-515.o.
- Kiss Gy. Kálmán: A szövetkezeti bank megteremtésének kísérlete Magyarországon, Műhelytanulmányok, 2009, 2. sz., 1-40.o.
- Kiss Gy. Kálmán: Takarékszövetkezetek Európában, Bankszemle, 2000, 10. sz., 31-44.o.
- Laczó Ferenc: Szövetkezeti bankok működése piacgazdaságokban, Bankszemle, 1993. 6. sz., 42-55.o.

- Lentner Csaba (szerk.): Bankszabályozás – Pénzügyi fogyasztóvédelem, Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013
- Moizs Attila – Szabó G. Gábor: A szövetkezeti hitelintézetek története, jelenlegi rendszere és sajátosságai Magyarországon; Hitelintézeti szemle, 2012, 1. sz., 67-85.o.
- Moizs Attila: Magyar szövetkezeti hitelintézetek szerepe az agrárfinanszírozásban, Gazdálkodás, 2013, 3. sz., 249-259.o.
- Moizs Attila: „Azért nyitunk új fiókot is, mert előre akarunk menni” Takaréék – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2014, 2. sz., 40-44.o.
- Nagyné Vas Erzsébet: A magyarországi takarékszövetkezetek szabályozása, Bankszemle, 2000, 10. sz., 45-59.o.
- Papp Dániel: Rabobank, a holland szövetkezeti bank, Takaréék, A Takarékszövetkezeti Integráció Lapja, 2013, 4. sz., 52-54.o.
- Pulay Kristóf: Bemutakozik az új integrációs szervezet, az SZHISZ. Takaréék – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2013, 5. sz., 18-19.o.
- Réti Mária: Az Európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről; Szövetkezés, 2012, 1–2. sz., 9-33.o.
- Román Róbert: A szövetkezetek, mint a gazdaság jogalanyai, Periodica Oeconomica, Eger, 2009, 166-175.o.
- Somogyi Virág - Trinh Tuan Linh: A Bázeli III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon, Hitelintézeti szemle 2010, 5. sz., 397-415.o.

HIVATKOZÁSOK

- Takaréék – A Takarékszövetkezeti Integrációk lapja, 2013, 4. sz..
- Takaréék – A szövetkezeti hitelintézetek lapja, 2014, 2. sz.
- <http://bacs megye.hu/megye/kecskemet/vojnits-tamas-a-hazai-takarekszovetkezeti-rendszer-versenykepesebb-es-olcsobb-lesz.html>
- http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/financial_services_general_framework/mi0068_en.htm
- http://felugyelet.mnb.hu/bal_menu/jelentesek statisztikak/tovabbi_jelentesek

- http://figyelo.hu/cikkek/378402_demjan_sandor_a_takarekszovetkezetek_az_orszago_t_gyarapitjak
- <http://figyelo.hu/cikkek/takarekszovetkezetek---nepszabadsag---stasbourgban-perlik-a-mohacsi-takarek-bank-reszvenyesei-a-magyar-allamot>
- http://hvg.hu/gazdasag/20130715_takszovok_betetes_roham
- http://hvg.hu/hvgfriss/2014.06/201406_altender_a_takarekbakra_utba_esik_a_takarek
- http://magyartakarek.blog.hu/2012/08/02/megoldas_az_europai_ehinsegre_a_takarekok_tortenete
- http://magyartakarek.blog.hu/2012/08/23/a_takarekok_tortenete_europaban_a_centralizalt_finn_modell
- <http://privatbankar.hu/penzugyek/a-takarekszovetkezeti-integracio-ket-ponton-is-alkotmanyellenes-270318>
- <http://www.bvr.coop/index.htm>
- <http://www.dgrv.de/en/aboutus.html>
- <http://www.magyartakarek.hu/tortenetunk>
- <http://www.napigazdasag.hu/cikk/14147/>
- <http://www.origo.hu/gazdasag/20130313-hoditasra-keszulnek-a-takarekszovetkezetek.html>
- <http://www.origo.hu/gazdasag/20130627-megszavaztak-a-takarekszovetkezeti-atalakitas-torvenyet.html>
- <http://www.parlament.hu/irom39/11651/11651.pdf>
- http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/a_takarekbank_hetede_lett_az_fhb-e.202254.html
- http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/felbolydult_az_elet_a_takarekszovetkezet_bedolese_nyoman.168142.html
- http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/masfel_even_belul_zarulhat_a_takarekszovetkezetek_integracioja.193365.html
- http://www.portfolio.hu/vallalatok/penzugy/uj_nagybankot_kap_magyarorszag.200748.html

- http://www.portfolio.hu/vallalatok/tonkrement_egy_takarekszovetkezet_hogy_allnak_a_tobbiek.168111.html
- http://www.portfolio.hu/vallalatok/tonkrement_egy_takarekszovetkezet_hogy_allnak_a_tobbiek.168111.html
- <http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/napirend/takarekszovetkezetek-penzbirsag-az-allamnak>
- <http://www.vg.hu/vallalatok/david-ferenc-vegyes-ev-volt-2013-nincs-gazdasagi-jogbiztonsag-418550>
- <https://www.pohjola.fi/pohjola/group/business-lines?id=353000&srcpl=8&kielikoodi=en>
- <https://www.pohjola.fi/pohjola/group/strategy-and-values?id=352000&srcpl=8&kielikoodi=en>

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK, JOGI DOKUMENTUMOK

- 1898. évi XXIII. törvénycikk a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről
- 1991. évi LXIX. törvény a pénzintézetekről és pénzintézeti tevékenységekről
- 1992. évi II. törvény a szövetkezetekről
- 1996. évi CXII. törvény Hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
- 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról
- 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről
- 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról
- 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról
- 8600/1947. számú Kormányrendelet az Országos Szövetkezeti Hitelintézet felállításáról
- 12.890/1947. számú Kormányrendelet a hitelszövetkezetekről és az Országos Szövetkezeti Hitelintézetről
- 11/1956. (X. 5.) számú PM rendelet a falusi takarékszövetkezetekről

- 29/1971. (VII. 23.) számú PM rendelet
- T-11651 számú törvényjavaslat (2013)
- 20/2014 (VII.03.) Alkotmánybírósági határozat